

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON AVOIMEN YLIOPISTON OPINNOISSA TAVOITELTAVAT YLEISET KOMPETENSSIT

Sisko Harvisalo

**Kehittämishankeraportti
Toukokuu 2007**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Harvisalo, Sisko	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 50	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoiteltavat yleiset kompetenssit		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu, ammatillinen opettajankoulutus		
Työn ohjaaja(t) Rautio, Tuija		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä Kehittämishankkeen tavoitteena oli selvittää Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoiteltavat yleiset kompetenssit. Lisäksi tavoitteena oli muodostaa näiden yleisten kompetenssien osaamisalueiden kuvaukset perusopintovaiheessa, aineopintovaiheessa sekä alempaan korkeakoulututkintoon johtavissa opinnoissa. Hankkeeni tärkeitä tiedonlähteitä olivat Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston oppiainekohtaiset strategiat, oppiainekohtaiset opiskeluoppaat sekä kirjallisuus. Hanke toteutettiin Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opetuksen kehittämisryhmän tuella. Hankkeessa hahmottui neljä Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoiteltavaa yleistä kompetenssia, jotka ovat 1. Yleinen sisällöllinen aineenhallinta ja oman alan tietojen soveltaminen, 2. Elinikäisen oppimisen taito ja itseohjautuvuus, 3. Viestintä- ja vuorovaikutustaidot sekä 4. Yliopistollisuus. Nämä yleiset kompetenssit ilmentävät osaamista, akateemisia yleisvalmiuksia ja työelämätaitoja, sekä myös opiskelualan sisällöllisen osaamisen ja tietojen yleistaso sekä oman alan tietojen soveltamista. Kompetenssikohtaisen osaamisen kehittyminen kuvattiin kehityslinjana lähtien perusopinnoista edeten aineopintoihin ja edelleen alempaan korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin. Kehittämishankkeen tulokset ovat pohjatyötä kompetenssien jatkoyöstämiselle, joka on tarpeen tehdä yhteistyössä Jyväskylän yliopiston ainelaitosten ja tiedekuntien kanssa. Tämän hankkeen yleiset kompetenssit on mahdollista saada konkretisoitumaan viemällä ne opetussuunnitelmatyöhön ja muotoilemalla opintojaksokohtaisiksi tai opintokokonaisuuden tavoitteiksi.		
Avainsanat (asiasanat) Kompetenssi, yleiset kompetenssit, osaaminen, perusopinnot, aineopinnot, alempi korkeakoulututkinto, avoin yliopisto, yliopisto-opinnot.		
Muut tiedot Liitteet: Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoiteltavat yleiset kompetenssit ja niiden osaamisalueiden kuvaukset, 5 sivua		

Author(s) Harvisalo, Sisko	Type of Publication Development project report	
	Pages 50	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title Generic competencies to aspire in studies at the Open University of Jyväskylä		
Degree Programme Teacher Education College, Vocational Teacher Education		
Tutor(s) Rautio, Tuija		
Assigned by		
<p>Abstract</p> <p>The development project's goal was to define the generic competencies to aspire in studies at the Open University of Jyväskylä. Purpose of this project was also to put together the description of generic competencies in basic studies, subject studies and studies leading to a lower university degree (Bachelor's degree). Subject specific strategies, subject specific study guides and literature were important sources of information for the project. The project was carried out with the support of teaching development group of Open University of Jyväskylä.</p> <p>In the project took form four aspirable generic competencies in studies at the Open University of Jyväskylä. These competencies are 1. Generic level of knowledge and appliance of knowledge of persons own field of occupation, 2.Life long learning and self orientation, 3.Communication and social competence and 4.Academic competence. These generic competencies represent competence, generic academic skills and skills in working life. They also represent generic level of knowledge and appliance of knowledge of persons own field of occupation. In the project there was depicted competence specific development as a development line from basic studies to subject studies and finally to studies leading to a lower university degree.</p> <p>The results of this project can be used as a framework for future work concerning these competencies. This work has to be done together with faculties and departments of University of Jyväskylä. Generic competencies can possibly be made to concrete by taking those to curriculum and making them as goals for courses or subjects.</p>		
<p>Keywords</p> <p>Competence, generic competencies, basic studies, subject studies, lower university degree, Open University, university studies</p>		
<p>Miscellaneous</p> <p>Appendices: Generic competencies to aspire in studies at the Open University of Jyväskylä and the description of the competencies, 5 p.</p>		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	2
2 HANKKEEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	3
3 JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON AVOIN YLIOPISTO	5
3.1. Arvot	5
3.2 Nykyinen opiskelijakunta	7
3.3 Perus- ja aineopinnot opetustarjonnassa.....	8
4 ALEMPAAN KORKEAKOULUTUTKINTOON JOHTAVAT OPINNOT	
AVOIMESSA YLIOPISTOSSA.....	9
5 KOMPETENSSIT.....	11
5.1 Kompetenssi -käsite.....	11
5.2 Yliopisto-opintojen kompetenssit	13
6 ASIANTUNTIJUUS.....	17
7 TULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU	19
7.1 Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoiteltavat yleiset kompetenssit	19
7.2 Yleinen sisällöllinen aineenhallinta ja oman alan tietojen soveltaminen	21
7.3 Elinikäisen oppimisen taito ja itseohjautuvuus	25
7.4 Viestintä- ja vuorovaikutustaidot	31
7.5 Yliopistollisuus	35
8 POHDINTA.....	39
LÄHTEET	43
LIITTEET	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
Liite 1. Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoiteltava Yleinen sisällöllinen aineenhallinta ja oman alan tietojen soveltaminen – kompetenssi ja sen osaamisalueen kuvaukset.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
Liite 2. Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoiteltava Elinikäisen oppimisen taito ja itseohjautuvuus - kompetenssi ja sen osaamisalueen kuvaukset	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
Liite 3. Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoiteltava Viestintä- ja vuorovaikutustaidot -kompetenssi ja sen osaamisalueen kuvaukset.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
Liite 4. Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoiteltava Yliopistollisuus -kompetenssi ja sen osaamisalueen kuvaukset	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.

1 JOHDANTO

Jyväskylän yliopiston avoimessa yliopistossa on toteutettu monimuoto-opetusta jo lähes kaksikymmentä vuotta ja avoimen yliopiston pedagoginen kehittämistyö on ollut vireää. Monimuotoisia opetuksen ja ohjauksen toteutus-tapoja on kehitetty hyvin suuri joukko eri oppiaineiden erityispiirteistä käsin. Avoimen yliopiston toteuttama opetus ja ohjaus tuottavat opiskelijoille erilaisia kompetensseja, joita ei ole kuitenkaan kirjattu erikseen näkyviin. Tämän hankkeen tavoitteena on tehdä pohjatyötä yleisten kompetenssien määrittelytyön osalta, jotta saataisiin näkyviksi ne yleiset kompetenssit ja niiden osaamisalu-eiden kuvaukset, joita tavoitellaan Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa.

Avoimen yliopiston järjestämä opetus toteutetaan yliopiston ainelaitosten ope-tussuunnitelmien mukaisesti, vaikkakin opetuksen toteutustavat saattavat olla monimuotoisempia verrattuna ainelaitosten opetuksen toteutustapoihin. Koska opetussuunnitelmat tulevat ainelaitoksilta, kompetenssien määrittelytyö ei voi olla erillistä yliopiston ainelaitosten ja tiedekuntien kompetenssien määrittely-työstä ja hankkeen jatkotyöstäminen onkin tarpeen tehdä yhteistyössä Jyväskylän yliopiston ainelaitosten ja tiedekuntien kanssa.

Kompetenssien määrittelytyö on hyvin ajankohtaista. Ammattikorkeakoulussa on tehty mittavaa kompetenssien määrittelytyötä vuosina 2004 - 2006. Am-mattikorkeakoulujen rehtorineuvoston ARENE ry asettamassa projektissa on tuotettu kansalliset suositukset kaikille ammattikorkeakouluille yhteisistä ylei-sistä kompetensseista sekä myös koulutusohjelmakohtaisista kompetensseis-ta. Projektin tulokset on julkaistu vuonna 2006 (kts. Ammattikorkeakoulujen osallistuminen eurooppalaiseen korkeakoulutusalueeseen 2006.)

Hankkeeni kompetenssien määrittelytyö liittyy myös Jyväskylän yliopiston avoimessa yliopistossa parhaillaan meneillään olevaan laatutyöhön, HOPS-työskentelyyn sekä myös aiemman osaamisen tunnistamiseen ja tunnustami-seen. Opetusministeriö julkaisi tammikuussa 2007 muistion Aiemman hanki-tun osaamisen tunnustaminen korkeakoulussa. Työryhmän yhtenä suosituk-sena on, että korkeakoulut määrittelevät opetussuunnitelmissaan tutkintojen ja

tutkintojen osien osaamistavoitteet. Hankkeeni niveltyy myös tähän aiemman osaamisen tunnustamiseen, joka on tärkeää elinikäisen oppimisen mahdollisuuksien lisäämiseksi ja erilaisten koulutuspolkujen tehokkaaksi hyödyntämiseksi.

2 HANKKEEN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

Vuosittain Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston oppiainetarjonnassa on suuri joukko Jyväskylän yliopiston eri tiedekuntien oppiaineita, perusopintoja, aineopintoja sekä myös kieli- ja viestintäopintoja. Muutamissa oppiaineissa on myös mahdollista suorittaa lähes kaikki alempaan korkeakoulututkintoon johtavat opinnot kandidaatintutkielmiseen ja menetelmäopintoihin.

Yliopisto-opinnot tuottavat sekä spesifistä, alakohtaista, sisällöllistä osaamista, että myös yleisiä akateemisia valmiuksia ja työelämätaitoja. Avoimessa yliopistossa on kehitetty hyvin suuri määrä monimuotoisia opetuksen toteuttamistapoja, joilla on pyritty opetuksen kehittämiseen ja saavuttamaan opetukselle asetettuja pedagogisia tavoitteita. Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoitellaan sekä oppiaineen sisällöllistä alakohtaista osaamista että myös yleisiä kompetensseja.

Tämän hankkeen tavoitteena on selvittää Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoiteltavat yleiset kompetenssit. Lisäksi tavoitteena on muodostaa näiden yleisten kompetenssien osaamisalueiden kuvaukset perusopintovaiheissa, aineopintovaiheissa sekä alempaan korkeakoulututkintoon johtavissa opinnoissa.

Tämä hanke on pohjatyötä kompetenssien ja osaamisalueiden jatkotyöstämiselle, joka toivottavasti jatkuu työyhteisössä, esimerkiksi oppiainekohtaisissa tiimeissä ja näistä oppiainekohtaisista tiimeistä muodostuneissa palkeissa sekä yhteistyössä ainelaitosten ja tiedekuntien kanssa.

Hankkeeni tärkeitä tiedonlähteitä ovat Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston oppiainekohtaiset strategiat, jotka laadittiin ensimmäisen kerran lv. 2004 -

2005 oppiaineiden opettajien ja suunnittelijoiden toimesta. Kaikista oppiaineista on laadittu oppiainekohtaiset strategiat, mutta ne ovat vain avoimen yliopiston sisäisessä käytössä. Oppiainekohtaisia strategioita on sen jälkeen päivitetty lukuvuosittain. Oppiainestrategioihin on tehty näkyväksi mm. oppiaineen historia ja nykyiset käytänteet, oppiaineen erityispiirteet, vahvuudet ja heikoudet, mahdollisuudet ja uhat sekä oppiaineen kehittäminen ja tulevaisuuden visiot. Syksyllä 2006 oppiainekohtaista strategioista tehtiin opetuksen kehittämisryhmän toimesta yhteenvedot, tiivistelmät, joissa analysoitiin useita painopistealueita, kuten esim. oppiaineen pedagogiset tavoitteet.

Kehittämishankkeeni tärkeitä lähdemateriaaleja ovat myös oppiainekohtaiset opiskeluoppaat (ts. oppiaineiden opetussuunnitelmat), jotka on laadittu useimpiin Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston oppiaineisiin. Oppaat ovat opintoihin ilmoittautuneiden opiskelijoiden käytössä opintojen aikana. Oppaat sisältävät tietoa opiskelusta avoimessa yliopistossa, niissä kuvataan opintokokonaisuuden opintojaksot ja niiden suoritustavat sekä annetaan oppimistehtävät.

Lähdemateriaaleina käytin valtioneuvoston asetusta yliopistojen tutkinnoista (A 19.8.2004/794) sekä myös Suomen korkeakoulujen viitekehystä (Korkeakoulututkintojen viitekehys 2005), jossa kuvataan Suomen korkeakoulututkintojen järjestelmää ja osaamistavoitteita eri tutkintotasoilla, tutkintojen tuottamia yleisiä oppimistuloksia ja kompetenssien kuvauksia. Lisäksi lähdemateriaalina käytin myös Fräntin (2005) Tampereen yliopiston kasvatustieteiden laitoksen pro gradu –tutkielmaa, jossa tarkastellaan maisterin avainkompetensseja eli akateemisia yleistaitoja ja työelämätaitoja sekä niiden rakentamista kasvatustieteen kandidaatin ja maisterin tutkintojen opetussuunnitelmissa neljässä suomalaisessa yliopistossa.

Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston oppiainekohtaisten kirjallisten materiaalien avulla, oman Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston asiantuntijuuteni pohjalta sekä olemassa olevan kirjallisuuden avulla lähdin muodostamaan Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoiteltavia yleisiä kompetensseja ja niiden osaamisalueiden kuvauksia. Kuvaustapa on vastaava kuin millä ammattikorkeakoulututkintoja suorittaneiden yleiset kompetenssit ja

niiden osaamisalueet on kuvattu Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston ARENE ry asettamassa projektissa (kts. Ammattikorkeakoulujen osallistuminen eurooppalaiseen korkeakoulutusalueeseen 2006).

Hanke on tehty Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opetuksen kehittämisryhmän tuella. Opetuksen kehittämisryhmään kuuluu Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston johtaja Satu Helin, yliopistonopettaja, Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston vs. pedagoginen johtaja Päivikki Jääskelä, yliopistonopettaja Päivi Kananen, suunnittelija Merja Karjalainen, yliopistonopettaja Jarmo Lintunen, suunnittelija Markku Närhi, yliopistonopettaja Verner Wärenius ja suunnittelija Sisko Harvisalo.

Laadin yleisistä kompetensseista ja niiden osaamisalueiden kuvauksista useita luonnoksia, joita käsiteltiin opetuksen kehittämisryhmän kokouksissa tammi-maaliskuussa 2007. Kommenttien pohjalta työstin luonnoksia eteenpäin sekä yleisten kompetenssien että niiden osaamisalueiden kuvauksien osalta. Opetuksen kehittämisryhmän jäseniltä sain vielä työskentelyn eri vaiheissa joulukuun 2006 sekä toukokuun 2007 välisenä aikana erillisiä lisäkommentteja, lisäsehdotuksia ja tarkennusehdotuksia osaamisalueiden kuvauksiin. Lisäksi olen saanut arvokkaita ideoita ja kommentteja lehtori Jari Rantamäeltä, suunnittelija Soile Väänäselältä ja tutkija Jorma Tynjälältä.

3 JYVÄSKYLÄN YLIOPISTON AVOIN YLIOPISTO

3.1. Arvot

Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto noudattaa toiminnassaan yliopiston arvopohjaa ja eettisiä periaatteita. Näitä täydentämään ja omaa toimintaansa ja päätöksentekoansa linjatakseen avoin yliopisto on määritellyt myös omat avoimen yliopiston perustehtävään liittyvät arvonsa, joita ovat oppijalähtöisyys ja elinikäinen oppiminen, akateeminen sivistys, yhteistyökumppaneiden menestyminen, innovatiivisuus ja uudistuminen sekä kestävä kehitys. (Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston yleisstrategia vuosille 2007 - 2009, 4 - 5.)

Oppijälhtöisyys ja elinikäinen oppiminen

Avoim yliopisto tarjoaa monimuotoisia opiskelumahdollisuuksia, joissa otetaan huomioon oppiajan koulutustarpeet, elämäntilanne ja kokemus

Akateeminen sivistys

Avoim yliopisto tarjoaa laadukkaita mahdollisuuksia akateemiseen sivistykseen asuinpaikasta riippumatta ja ilman muodollisia pohjakoulutustarpeita.

Yhteistyökumppaneiden menestyminen

Avoim yliopisto haluaa olla luotettava, arvostettu ja tavoiteltu yhteistyökumppani opetuksen järjestäjänä ja työyhteisönä sisäisille ja ulkoisille yhteistyötahoille kansallisella ja kansainvälisellä tasolla.

Uudistuminen ja innovatiivisuus

Avoimen yliopiston innovatiivisuus kumpuaa luovuudesta ja avoimesta vuorovaikutuksesta. Työyhteisönä avoim yliopisto on valmis aloitteellisesti ja uskaliaasti kyseenalaistamaan totuttuja toimintatapoja ja luopumaan vanhasta strategioita toteutettaessa.

Kestävä kehitys

Toiminnassa avoim yliopisto ottaa huomioon sosiaaliset, kulttuurilliset, taloudelliset ja ekologiset näkökulmat. Tavoitteena on, että toiminta kestää eri sidosryhmien arvioinnin nyt ja tulevaisuudessa

Nämä arvot ovat ohjanneet Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston toimintaa (Valleala 2005, 13). Avoimen yliopiston pedagogista kehittämistyötä ovat ohjanneet erityisesti oppijälhtöisyys ja elinikäinen oppiminen sekä akateeminen sivistys (Valleala 2005, 31).

Avoim yliopisto tarjoaa monimuotoisia opiskelumahdollisuuksia, joissa otetaan huomioon oppiajan koulutustarpeet, elämäntilanne ja kokemus. Avoim yliopisto tarjoaa laadukkaita mahdollisuuksia akateemiseen sivistykseen asuinpaikasta riippumatta ja ilman muodollisia pohjakoulutusvaatimuksia. (Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston yleisstrategia vuosille 2007 - 2009, 4.)

Jyväskylän yliopiston elinikäisen oppimisen strategiassa (2006, 1) linjataan, että yliopiston elinikäisen oppimisen tavoitteena on kasvattaa tieteellisen tiedon yhteiskunnallista vaikuttavuutta ja lisäksi vahvistaa yliopiston ja ympäristön alueellisen alueellista, kansallista ja myös kansainvälistä vuorovaikutusta.

Avoin yliopisto vahvistaa koulutuksellista ja alueellista tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tarjoamalla yliopisto-opetusta joustavasti ja monimuotoisesti.

3.2 Nykyinen opiskelijakunta

Suomen avointen yliopistojen opiskelijakunnasta vuonna 2004 oli yli 25-vuotiaita noin kaksi kolmasosaa. Miehiä oli alle 25 % ja yli 50-vuotiaita oli alle 10 %. (Elinikäinen oppiminen yliopistossa –työryhmän muistio 2005, 31 - 32.)

Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opiskelijakunnassa vuonna 2004 yli 25-vuotiaiden osuus on hiukan pienempi kuin valtakunnallinen keskiarvo. Alle 25-vuotiaiden osuus on lisääntynyt tasaisesti koko 2000-luvun ajan. Naisten osuus Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opiskelijoista vuonna 2004 oli 83 %, joka on valtakunnan keskiarvoa isompi. Naisopiskelijoiden lukumäärä on 2000-luvulla kasvanut tasaisesti koko ajan miesten lukumäärän pysyessä suurin piirtein samalla tasolla. Yli 50-vuotiaiden osuus on Jyväskylän yliopiston avoimessa yliopistossa alle 10 % aivan kuten koko valtakunnan avointen yliopistojen opiskelijakunnassa. (Valleala 2005, 21 - 22.)

Naisten suurta osuutta ehkä selittää avoimen yliopiston tarjonnassa olevien kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisten aineiden painotus (Valleala 2005, 21). Mutta on opintotarjonnassa myös miehiä kiinnostavia matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan, informaatioteknologian tiedekunnan sekä taloustieteiden tiedekunnan oppiaineita.

Avoimen yliopiston opiskelijoilla on opinnoissaan hyvin erilaisia tavoitteita. Tavoitteena voi olla ammatillinen kehittyminen, mutta monesti motiivina on yleisempi sivistystarve tai tarve akateemiseen opiskeluun (Elinikäinen oppiminen yliopistossa –työryhmän muistio 2005, 16). Avoin yliopisto-opetus on avointa kaikille eli kohderyhmää ei ole määritelty. Opetus on aina yliopiston opetussuunnitelmien mukaista. (Elinikäinen oppiminen yliopistossa –työryhmän muistio 2005, 30.)

Koulutustaustaltaan avoimen yliopiston opiskelijat ovat hyvin heterogeenista joukkoa. Opinnoissa voi olla mukana yhtä lailla kansakoulun kesken jättäneitä

kuin myös tohtorin tutkinnon suorittaneita. Ikähaitari on lukiolaisista eläkeikäsiin. (Valleala 2005, 29.)

Tyypillinen avoimen yliopiston opiskelija on kuitenkin nuorehko nainen, jolla on hyvä perus- ja ammatillinen koulutus ja joka työskentelee opetus-, terveydenhoito- tai sosiaaalialalla (Valleala 2005, 21 - 22.)

3.3 Perus- ja aineopinnot opetustarjonnassa

Jyväskylässä avoin yliopisto-opetus käynnistyi lv. 1971 - 72 kasvatustieteen luennoilla. Kasvatustieteen opetus laajeni pian myös maakuntiin. Avoimen yliopiston toiminta ja oppiaineiden tarjonta laajeni huomattavasti varsinkin vuosina 1993 - 1994. Silloin tarjontaa lisättiin 22 oppiaineella. (Valleala 2005, 14,19.)

Vuonna 2006 Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opetustarjonta koostui 65 oppiaineen opinnoista, joista aineopinnot oli tarjolla 25 oppiaineessa. Opiskelumahdollisuuksien monimuotoisuutta lisää vielä kieli- ja viestintäopinnojen tarjonta. (Avoimen yliopiston toimintakertomus vuodelta 2006, 2007, 3.)

Perusopinnoita on opetustarjonnassa kaikista Jyväskylän yliopiston seitsemästä tiedekunnasta, joita ovat humanistinen tiedekunta, informaatioteknologian tiedekunta, kasvatustieteiden tiedekunta, liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta, matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta, taloustieteiden tiedekunta ja yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Aineopinnoita on opetustarjonnassa kaikista muista tiedekunnista paitsi informaatioteknologian tiedekunnasta. (Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opintotarjonta 2006 – 2007, 2006, 12.)

Jyväskylän yliopiston avointa yliopisto-opetusta järjestävät Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto Jyväskylässä ja Helsingissä sekä Jyväskylän yliopiston Kokkolan yliopistokeskus Chydenius. Lisäksi Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opetusta järjestetään noin 140 yhteistyöoppilaitoksessa eri puolilla Suomea. Yhteistyöoppilaitoksia ovat mm. kansanopistot, kansalaisopistot/työväenopistot, kesäyliopistot ja lukiot. Opiskelijoita on vuosittain noin

18 000. (Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opintotarjonta 2006-2007, 2006,12, 147 - 165.)

4 ALEMPAAN KORKEAKOULUTUTKINTOON JOHTAVAT OPINNOT AVOIMESSA YLIOPISTOSSA

Yliopistokoulutukseen valikoitumisessa on koulutuksellista eriarvoisuutta ylläpitäviä piirteitä. Vaarana on, että esimerkiksi uusien ylioppilaiden suosiminen ja ylioppilastutkinnon merkityksen lisääminen tulevat vahvistamaan sosiaalisesti eriarvoista valikoitumista. Alueellisilla tekijöillä on myös merkitystä yliopistokoulutukseen hakeutumisessa. Yliopistokoulutuksesta karsiutuneiden joukossa on paljon sellaisia opiskelijoita, jotka olisivat halukkaita ja kykeneviä tutkinnon suorittamiseen. On myös paljon sellaisia työkäisiä, jotka eivät ole koskaan hakeneet yliopistoon, mutta jotka ovat motivoituneita ja myös kykeneviä yliopistotutkinnon suorittamiseen. Jotta voitaisiin huomioida koulutuksellinen tasa-arvo ja osaamispotentiaali, tarvittaisiin paremmin toimiva ns. toinen järjestelmä, joka avaa väylän yliopistoon. (Elinikäinen oppiminen yliopistossa –työryhmän muistio 2005, 42.)

Bolognan prosessin tuloksena kandidaatti- ja maisteritutkintojen eriyttäminen itsenäisiksi tutkinnoiksi luo yliopistoon uudenlaisia opintopolkuja. Opiskelijat voivat hakeutua yliopistoon joustavammin riippuen aiemmasta koulutustaustastaan ja suorittaa lyhytkestoisemman tutkinnon. (Elinikäinen oppiminen yliopistossa –työryhmän muistio 2005, 17.)

Koulutuspoliittisten linjausten mukaan avoimen yliopiston roolia elinikäisen oppimisen ketjussa tulee vahvistaa. Suunnitelmissa on otettu kantaa avoimen yliopiston rooliin kaksiportaisen tutkintorakenteen osana ja on nostettu esille, että koulutuksellisen alueellisen saatavuuden ja aikuisten tutkintoon johtavan koulutuksen parantamiseksi on tarve kehittää avointa yliopisto-opetusta alempaan korkeakoulututkintoon johtavana koulutuksena. (Elinikäinen oppiminen yliopistossa –työryhmän muistio 2005, 24 – 25.)

Koulutuspoliittisten linjausten mukaan avointa yliopistoa on oleellista kehittää siten, että opiskelijalla on mahdollisuus opiskella omien tavoitteidensa ja tarpeidensa mukaisesti (yleissivistys, ammatillinen kehittyminen, tutkintotavoitteinen opiskelu). Linjausten mukaan avoimessa yliopistossa opiskelevalla tutkintotavoitteisella opiskelijalla tulee olla mahdollisuus yliopisto-opintoihin joko avoimen yliopiston väylän kautta tai sitten edetä avoimen yliopiston opintojen kautta alempaan korkeakoulututkintoon. (Elinikäinen oppiminen yliopistossa – työryhmän muistio 2005, 41.)

Avoimen yliopiston väylällä tarkoitetaan hakemista yliopiston tutkinto-opiskelijaksi avoimessa yliopistossa suoritettujen opintojen perusteella ylioppilastodistuksesta riippumatta. Ainelaitoksilla ja tiedekunnilla on oikeus käyttää harkintaa siitä, kenet se valitsee opiskelijoikseen. Hakijalla täytyy olla hakuhetkellä suorittuna tiedekunnan määräämät opinnot, joiden laajuus vaihtelee tiedekunnittain ja oppiaineittain.

Yliopisto voisi oman harkintansa mukaan tarjota avoimen yliopiston kautta alueellisiin tai koulutuspoliittisiin tarpeisiin perustuen alempaan korkeakoulututkintoon johtavia opintoja ensisijaisesti jo työelämässä oleville aikuisille niillä aloilla, jotka yliopisto itse määrittelee ja jotka sisältyvät sen koulutusvastuusiin. Työryhmä suosittaa, että tutkinto-opiskelijaksi valikoituminen tapahtuu siinä vaiheessa, kun opiskelijalla on jo kohtuullinen määrä opintoja suoritettuna avoimessa yliopistossa, esimerkiksi 45 op. (Elinikäinen oppiminen yliopistossa – työryhmän muistio 2005, 43 - 44.)

Avoimen yliopiston alempaan korkeakoulututkintoon johtavissa opinnoissa tutkinnonanto-oikeus säilytettäisiin kuitenkin yliopistolla/ tiedekunnilla/osastoilla ja opinnäytetyö tehtäisiin tiedekunnan ohjauksessa (Elinikäinen oppiminen yliopistossa – työryhmän muistio 2005, 41).

5 KOMPETENSSIT

5.1 Kompetenssi -käsite

Kompetenssi –käsitteen määrittely on ollut hyvin kirjavaa, mikä johtuu siitä, että kompetensseja on tutkittu useilla eri tieteenaloilla, joilla on oma käsitteistönsä. Kompetenssi on Suomessa yleensä liitetty työelämän taitoihin ja kvalifikaatioihin, esim. Ruohotie & Honka (2003). (Fränti 2005, 8.)

Tutkimuksissa kompetenssi määritellään yksilön henkilökohtaisiksi ominaisuuksiksi, joita tarvitaan työssä ja elämässä menestymisessä. Rychen & Salganikin (2003) mukaan kompetenssi määritellään kyvyksi kohdata menestyksellisesti kulloisenkin tilanteen kompleksiset vaatimukset. (Fränti 2005, 8.)

Gonzalezin & Wagenaar (2003) mukaan kompetenssi on tietoa ja ymmärrystä (akateemisen alan teoreettista ymmärrystä sekä kykyä ymmärtää ja tietää), tietoa siitä, miten tulee toimia erilaisissa tilanteissa (eli tiedon soveltaminen käytäntöön) ja tietoa siitä, miten tulee elää (eli yksilön omaksumat arvot osana sosiaalisen kontekstin hahmottamista ja vuorovaikutusta). Kompetenssit ovat heidän mukaansa yhdistelmä ominaisuuksia, jotka ovat mitattavissa ja arvioitavissa. (Fränti 2005, 8 - 9.)

Ruohotie & Honka (2003) ajattelevat, että kompetenssit voivat olla motiiveja, luonteenpiirteitä, minäkäsityksiä, asenteita, arvoja, tietämystä sekä kognitiivisia ja käytännöllisiä taitoja, joita voidaan mitata ja arvioida luotettavasti. Kompetenssi on taitojen, kykyjen ja tietämyksen yhdistelmä. Ne auttavat suoriutumaan spesifisistä työtehtävistä. (Fränti 2005, 9.)

Keurulaisen (2006, 23) mukaan kompetenssi eli pätevyys voidaan ymmärtää osaamisena, jota yksilöt kehittävät itselleen erilaisen oppimisen avulla, jotta pystyvät vastaamaan työelämän muuttuviin osaamisvaatimuksiin. Osaaminen voi kehittyä formaalin, informaalin ja non-formaalin oppimisen avulla.

Fränti (2005, 10) on tutkimuksessaan määritellyt kompetenssin yleiskäsitteeksi, joka kuvaa yksilön ammattispesifistä osaamista, mutta myös tietoa ja val-

miuksia, taitoja ja strategioita osaamisen hyödyntämiseksi ei ainoastaan työelämässä vaan myös muussa yhteiskunnassa.

Tässä hankkeessa määrittelen kompetenssin yleiskäsitteeksi, joka tarkoittaa alakohtaista osaamista, mutta myös taitoja ja valmiuksia ja strategioita osaamisen hyödyntämiseksi kaikessa elämässä ja toiminnassa.

Monesti kompetenssit on jaettu ammattispesifisiin kompetensseihin, yleisiin kompetensseihin ja metakompetensseihin. Ammattispesifeillä kompetensseilla tarkoitetaan niitä taitoja, joita tarvitaan jonkun tietyn työtehtävän suoriutumisessa. Yleisillä kompetensseilla eli avainkompetensseilla tarkoitetaan sellaisia kompetensseja, jotka ovat siirrettävissä kontekstista toiseen ja jotka ovat kontekstista riippumattomia (esim. tiedonkäsittelytaidot). Fränti (2005) määrittelee avainkompetenssin akateemiseksi yleisvalmiuksi ja työelämävalmiuksi, jotka ovat yksilön henkilökohtaisia ominaisuuksia. Ne edistävät yksilön sosiaalistumista ja ne ovat siirrettävissä kontekstista toiseen. Avainkompetenssit eivät ole yksinään riittäviä asiantuntijuuden rakentamisessa, vaan tarvitaan myös ammattispesifin tietämyksen asiasta. Avainkompetenssin hallinta yhdessä ammattispesifin tiedon kanssa tukee yksilön kasvua ammatilliseksi asiantuntijaksi. Metakompetensseilla tarkoitetaan implisiittisiä taitoja suunnitella, käynnistää, valvoa, arvioida ja ohjalla suoriutumista ja kognitiivisia prosesseja. Metakompetenssin Fränti (2005) määrittelee tutkimuksessaan taidoiksi, keinoiksi ja strategioiksi, joilla yksilö säätelee ja ohjaa tarvitsemiaan ammattispesifejä ja avainkompetensseja. (Fränti 2005, 9 - 10, 12 - 13.)

Kompetenssi kehittyy yksilön koko elämän ajan ja sen kehittymistä voidaan ainakin teoriassa koulutuksessa mitata. Se pitää sisällään taitoja, taidollista osaamista, asenteita ja arvoja. (Fränti 2005, 10.)

Tässä työssä yleisillä kompetensseilla (avainkompetensseilla) tarkoitetaan yliopisto-opintojen tuottamaa osaamista, akateemisia yleisvalmiuksia ja työelämätaitoja, jotka ovat siirrettävissä kontekstista toiseen sekä myös yksilön opiskelun alan sisällöllisen osaamisen ja tietojen yleistasoja ja oman alan tietojen soveltamista. Nämä yleiset kompetenssit kehittyvät yksilön koulutuksen aikana ja edelleen koulutuksen jälkeen.

Keurulainen (2006, 23) on pohtinut kompetenssin ja kvalifikaation suhdetta. Hänen mukaansa kvalifikaation käsite voidaan ymmärtää kvalifikaatiovaatimusten ja kompetenssin väliseksi suhteeksi siten, että ammattitaito eli kvalifikaatio on olemassa, kun työelämästä tulevat kvalifikaatiovaatimukset ja työntekijän kompetenssi eli pätevyys vastaavat toisiaan.

5.2 Yliopisto-opintojen kompetenssit

Valtioneuvoston asetuksessa yliopiston tutkinnoista (A 19.8.2004/794) sekä korkeakoulututkintojen viitekehyyksessä (Korkeakoulututkintojen viitekehys 2005) on kirjattuna korkeakouluopintojen osaamistavoitteita. Lisäksi Fräntin (2005) Tampereen yliopiston kasvatustieteiden laitoksen pro gradu -tutkielmassa on tarkasteltu avainkompetensseja neljän suomalaisen kasvatustieteiden tiedekunnan kandidaatin- ja maisterintutkinnon opetussuunnitelmissa.

Alemman korkeakoulututkinnon tavoitteet, akateemisia tutkintoon sisällytettäviä yleistaitoja, on esitetty valtioneuvoston asetuksessa yliopistojen tutkinnoista seuraavasti (A 19.8.2004/794):

7 § Alemman korkeakoulututkinnon tavoitteet

Alempaan korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen tulee antaa opiskelijalle:

- 1) tutkintoon kuuluvien pää- ja sivuaineiden tai niihin rinnastettavien kokonaisuuksien taikka koulutusohjelmaan kuuluvien opintojen perusteiden tuntemus sekä edellytykset alan kehityksen seuraamiseen;*
- 2) valmiudet tieteelliseen ajatteluun ja tieteellisiin työskentelytapoihin tai taiteellisen työn edellyttämät tiedolliset ja taidolliset valmiudet;*
- 3) edellytykset ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen ja jatkuvaan oppimiseen;*
- 4) edellytykset soveltaa hankkimaansa tietoa työelämässä; sekä*
- 5) riittävä viestintä- ja kielitaito.*

Koulutus perustuu tutkimukseen tai taiteelliseen toimintaan sekä alan ammatillisiin käytäntöihin.

6 § Kielitaito

Opiskelijan tulee alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon sisältyvissä opinnoissa tai muulla tavalla osoittaa saavuttaneensa:

1) suomen ja ruotsin kielen taidon, joka julkisyhteisöjen henkilöstöltä vaadittavasta kielitaidosta annetun lain (424/2003) 6 §:n 1 momentin mukaan vaaditaan valtion henkilöstöltä kaksikielisessä viranomaisessa ja joka on tarpeen oman alan kannalta; sekä
 2) vähintään yhden vieraan kielen sellaisen taidon, joka mahdollistaa oman alan kehityksen seuraamisen ja kansainvälisessä ympäristössä toimimisen.

10 § Alemman korkeakoulututkinnon suorittaminen
 Tutkintoa varten opiskelijan on suoritettava vähintään pääaineen tai siihen rinnastettavan kokonaisuuden taikka koulutusohjelman perus- ja aineopinnot sekä kieli- ja viestintäopinnot.
 Opiskelijan on osoitettava saavuttaneensa tutkinnolle, opinnoille ja opinnäytteelle asetetut tavoitteet sekä 6 §:ssä tarkoitetun kielitaidon. Opiskelijan on kirjoitettava kypsyysnäyte, joka osoittaa perehtyneisyyttä opinnäytteen alaan ja suomen tai ruotsin kielen taitoa.

Vuonna 1998 käynnistyneen Bolognan prosessiin tavoitteena on, että muodostetaan eurooppalainen korkeakoulutusalue vuoteen 2010 mennessä. Bolognan prosessiin liittyen vuonna 2003 asetettiin tavoitteeksi, että kaikissa Bolognan prosessiin osallistuvissa maissa laaditaan kansallinen korkeakoulututkintojen viitekehys, jossa tutkinnot tulisi pyrkiä määrittelemään niiden työmäärän, tutkintojen tason, oppimistulosten, tutkintojen tuottaman jatko-opintokelpoisuuden, pätevyyksien ja profiilin avulla. Yhteisen eurooppalaisen korkeakoulutusalueen syntyä edistää entistä selkeämmät, vertailukelpoisemmat ja läpinäkyvämmät tutkintojen ja tutkintojärjestelmien kuvaukset. (Korkeakoulututkintojen viitekehys 2005, 9 - 10.)

Suomen korkeakoulujen viitekehys julkaistiin keväällä 2005. Viitekehyksessä kuvataan Suomen korkeakoulututkintojen järjestelmää ja osaamistavoitteita eri tutkintotasoilla, tutkintojen tuottamia yleisiä oppimistuloksia ja kompetenssien kuvauksia. Viitekehysten tavoitteena on, että se yksinkertaistaa opintojen hyväksilukemista ja edistää elinikäistä oppimista sekä helpottaa ja lisää kansainväistä liikkuvuutta ja auttaa suomalaisten tutkintojen tunnustamista ulkomailla. (Korkeakoulututkintojen viitekehys 2005, 9.)

Viitekehyksessä oppimistulosten/tutkintotavoitteiden luokittelu on jaettu tietoihin, taitoihin ja kompetensseihin (taulukko 1). Tiedoiksi katsotaan ammattialan perus- ja ammatilliset tiedot mitattuna laajuudella ja syvyydellä. Taidot pitävät sisällään tutkinnon kieli- ja viestintätaidot ja niihin sisältyvät vuorovaikutustai-

dot. Kompetenssit viitekehys jaottelee kognitiivisiin, työelämässä vaadittaviin ja eettisiin kompetensseihin. (Korkeakoulututkintojen viitekehys 2005, 28.)

TAULUKKO 1. Alempi korkeakoulututkinto oppimistulosten/tutkintotavoitteiden perusteella luokiteltuna (Korkeakoulututkintojen viitekehys 2005, 28).

		Alempi korkeakoulututkinto
TIEDOT (knowledge)	Laajuus (breadth)	Oman tieteenalan laaja-alaiset perustiedot. Käsitys tutkintoon kuuluvien tieteenalojen kattavuudesta ja rajoista sekä tärkeimmistä osa-alueista.
	Syvyys (depth)	Tutkintoon kuuluvien tieteenalojen tieteellisten perusteiden tuntemus, johon sisältyy alan tutkimuksen keskeiset käsitteet, teoriat ja menetelmät. Kyky hahmottaa oman tieteenalan perusteet käsitteiden kautta. Kyky hankkia ja arvioida kriittisesti oman alan tietoa. Tutkinnon suorittaneen hankkimat tiedot perustuvat yliopistossa harjoitettavaan tutkimukseen tai taiteelliseen toimintaan sekä alan ammatillisiin käytäntöihin.
TAIDOT (skills)	Kieli- ja viestintätaidot (language and communication skills)	Yhden kotimaisen kielen erinomainen ja toisen tyydyttävä taito sekä vähintään yhden vieraan kielen riittävä suullinen ja kirjallinen taito. Riittävä kyky viestiä suullisesti ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle. Työelämän edellyttämät tieto- ja viestintätekniset taidot. Kyky kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen.
KOMPETENSSIT (competences)	Kognitiiviset kompetenssit (cognitive competences)	Valmiudet tieteelliseen ajatteluun ja tieteellisiin työskentelytapoihin tai taiteellisen työn edellyttämät tiedolliset ja taidolliset valmiudet. Edellytykset toisen syklin tutkintoon johtavaan koulutukseen Valmius jatkuvaan oppimiseen.
	Työelämässä vaadittavat kompetenssit (professional competences)	Kyky soveltaa opintojen aikana hankittua tietoa työelämässä. Edellytykset toimia alan työtehtävissä. Alan kansainvälisen toiminnan edellyttämät valmiudet.
	Eettiset kompetenssit (ethical competences)	Kyky huomioida eettiset näkökohdat ja toimia niiden mukaan.

Fränti (2005) analysoi tutkielmassaan Tampereen, Helsingin, Jyväskylän ja Oulun yliopistojen kasvatustieteiden kandidaatin ja maisterin tutkinnon opintojaksokohtaisia kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen opetussuunnitelmia. Tutkimuksessa luotiin analyysia varten luokittelurunko, joka muodostettiin useiden kansainvälisten tutkimusten ja raporttien pohjalta. Luokittelurungoksi muodostui kuusi avainkompetensseista muodostuvaa teema-alueita, jotka olivat elämönhallintataidot, vuorovaikutus- ja kommunikointitaidot, asiantuntijataidot, tutkijan taidot, eettiset taidot ja instrumentaaliset taidot (Taulukko 2). (Fränti 2005, 39 - 41.)

TAULUKKO 2. Fräntin (2005, 41) muodostama avainkompetenssien luokittelurunko.

<i>Elämönhallintataidot</i>	<i>Vuorovaikutus- ja kommunikointitaidot</i>	<i>Asiantuntijataidot</i>
<ul style="list-style-type: none"> -oppimaan oppimisen taidot -ongelmanratkaisutaito -organisointikyky -kyky itsenäiseen ja vastuulliseen toimintaan -suunnittelu- ja ajanhallintataito -tiedonhallintataidot -aloitteellisuus -päätöksentekotaito -kyky ymmärtää yhteiskunnallisia ilmiöitä 	<ul style="list-style-type: none"> -vuorovaikutustaidot -tiimityötaitot -kyky toimia monialaisessa ryhmässä -sosiaaliset taidot -kyky työskennellä kansainvälisessä ympäristössä 	<ul style="list-style-type: none"> -valmius toimia oman alan asiantuntijana. -ihmisten ja tehtävien johtamistaito -projektin johtamistaito -kyky hallita ja johtaa muutosta -luovuus ja innovatiivisuus -kompleksisuuden hallintataito -kyky oman työn ja asiantuntijuuden jatkuvaan kehittämiseen
<i>Tutkijan taidot</i>	<i>Eettiset taidot</i>	<i>Instrumentaaliset taidot</i>
<ul style="list-style-type: none"> -valmiudet tieteelliseen ajatteluun ja tieteellisten menetelmien soveltamiseen -kyky soveltaa tieteellistä tietoa käytäntöön ja uusiin konteksteihin -tutkimustaidot -kyky tehdä analyysejä ja synteesejä -kyky kriittiseen ja itsekriittiseen työskentelyyn -kyky tieteelliseen diskurssiin 	<ul style="list-style-type: none"> -kyky huomioida eettiset näkökulmat -kyky ymmärtää monimutkaisia eettisiä kysymyksiä ja toimia eettisesti -monikulttuurisuuden arvostaminen ja ymmärtäminen 	<ul style="list-style-type: none"> -tietotekniset perusvalmiudet -valmius hyödyntää informaatioteknologiaa vuorovaikutteisella tavalla -suullinen ja kirjallinen kieli-taito

6 ASIANTUNTIJUUS

Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa opiskelija on elinikäisen oppimisen polulla ja edetessään avoimen yliopiston opinnoissa hän samalla rakentaa omaa osaamistaan ja asiantuntijuuttaan.

Vesterinen (2001) määrittelee asiantuntijuuden käsitteeksi, jota ei rajaa ammattiasema vaan tehtävä. Tehtävän suorittaminen vaatii erityistä ammattitaitoa. Hänen mukaansa nykyisessä yhteiskunnallisessa muutoksessa asiantuntijalla tulee olla vahva osaaminen omalta alaltaan sekä yleiset taidot hallinnassa, jolloin hän kykenee siirtymään joustavasti tilanteesta ja kontekstista toiseen. (Fränti 2005, 19.)

Jakku-Sihvosen (2005, 130) mukaan akateeminen asiantuntijuus tarkoittaa kykyä soveltaa tieteellistä tietoa käytäntöön ja myös taitoa muodostaa ongelmista tutkimuksen kohteita. Konttinen (1997, 57) määrittelee, että asiantuntijalla on ongelmien määrittelytaito erikoistuneen tiedon avulla, työskentelykyky ongelmien ratkaisemiseksi perustuen omaamaansa tietoon ja kyky määritellä ongelman tiedollisesta käsittelystä seuraavat toimenpiteet.

Tynjälän (2004) mukaan asiantuntijuudelle on ominaista laaja, syvälinen ja monipuolinen kohteen käsitteellinen hallinta. Se mahdollistaa ongelmatilanteen kuvaamisen ja jäsentämisen täsmällisesti. Tämä on asiantuntijuuden teoreettista tietoperustaa. Asiantuntijuuteen kuuluu myös monipuolinen praktinen alan hallinta. Tietämystä, teorioita ja käsitteistöä on kyettävä käyttämään erilaisten ongelmien ratkaisemisessa ja myös monenlaisissa olosuhteissa. Praktinen tieto on toiminnassa kehittyntä, käsitteellistyvää ja omakohtaista. (Jakku-Sihvonen 2005, 131.)

Käsitteellinen ja teoreettinen alan hallinta perustuu yliopiston tutkimukseen perustuvaan opetukseen. Praktisen hallinnan saavuttaminen on pitkän kokemuksen tuottamaa. Mitä useammanlaisissa olosuhteissa teoreettista tietoa on harjoitellut soveltamaan ja mitä monipuolisempaa reflektointi on ollut, sitä laaja-alaisemmaksi hallinta voi muodostua. (Jakku-Sihvonen 2005, 131.)

Asiantuntijuuden perustan rakentaminen vaatii opetukselta monipuolisuutta. Koulutus sisältää tietoa, käsitteellisiä malleja ja tutkimusmenetelmäopintoja. Tarvitaan myös opitun reflektointia eri yhteyksissä. Taitojen kehittyminen edellyttää opitun soveltamista ja mahdollisuutta työyhteisöjen toiminnan ja eettisten periaatteiden havainnointiin ja ymmärtämiseen. (Tynjälä & Nuutinen 1997, 184-185.)

Lehtisen ja Palosen (1998) mukaan yliopistokoulutuksen tuottamassa asiantuntijuudessa on kuilu käsitteellisen tiedon ja tiedon soveltamisen välillä (Mäkinen 2004, 59). Tynjälän ym. (1997) mukaan asiantuntijuudelle rakennetaan pohjaa yliopisto-opintojen aikana, mutta asiantuntijuus muotoutuu pääosin vasta työympäristössä työuran aikana (Mäkinen 2004, 59).

Akateemisen koulutuksen tuottama asiantuntijuus kehittyy työelämässä hyvin eri tahtiin eri henkilöillä ja sen ilmentymä on toimintavarmuus (Jakku-Sihvonen 2005, 140). Eteläpellon (1996) mukaan asiantuntijuuden kehittyminen on prosessi, joka etenee noviisiudesta eksperttityteen. Prosessi on yksilön koulutus- ja työuraan liittyvä polveileva prosessi, johon työyhteisön toiminnalla ja työku-
lttuurilla on moninaiset vaikutuksensa. (Jakku-Sihvonen 2005, 131.)

Asiantuntijuuteen liittyy myös yleiskvalifikaatioita, joista yksi on viestintätaidot. Viestintätaitoihin kuuluu suullinen ja kirjallinen viestintä. Myös taito hyödyntää tietotekniikkaa on tärkeä yleiskvalifikaatio. Myös työmotivaatio, uskomukset ja käsitykset ovat tärkeitä työssä menestymisen tekijöitä. Yhteistyötaidot ja yhteistyökumppanien kulttuurien ymmärtäminen ovat tärkeitä taitoja verkostoissa ja pienryhmissä, joissa tavoitteena on kehitellä innovaatioita ja ratkoa ongelmia. (Jakku-Sihvonen 2005, 132.)

Asiantuntijuuden on nähty olevan myös yhteisöllinen ominaisuus, siis ei pelkästään yksilön ominaisuus. Monet tehtävät vaativat enemmän taitoja kuin yksi yksilö hallitsee jatkuvasti muuttuvissa ympäristöissä. Työtehtävien suorittaminen vaatii nyky-yhteiskunnassa monesti tiimin tai yhteisön yhteistä työskentelyä tai työyhteisön ulkopuolista asiantuntijapanosta. (Murtonen 2004, 77 - 78.)

Keurulaisen (2006, 34 - 35) mukaan asiantuntijaksi kehitytään osallistumalla asiantuntijayhteisön toimintaan. Ensin aloittelijalla on vaatimattomia avustavia tehtäviä ja kun ammatillinen kokemus karttuu, tehtävät ovat yhä vaativampia ja itsenäisempiä. Oppiminen ja asiantuntijuus ovat kontekstisidonnaisia. Yhdessä tekemällä osallistujat tulevat osalliseksi asiantuntijoiden hiljaisesta tiedosta. Myös tiedon luomisessa korostuu yhteisöllinen luonne. Asiantuntijuus voidaan ymmärtää yhteisön jakaman tietämyksen kehittämisenä. Yliyksilöllinen asiantuntijuus on jaettua ja verkostoitunutta asiantuntijuutta.

7 TULOKSET JA NIIDEN TARKASTELU

7.1 Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoiteltavat yleiset kompetenssit

Hakkeessani hahmottui neljä Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoiteltavaa yleistä kompetenssia. Nämä neljä yleistä kompetenssia ovat:

- **Yleinen sisällöllinen aineenhallinta ja oman alan tietojen soveltaminen**
- **Elinikäisen oppimisen taito ja itseohjautuvuus**
- **Viestintä- ja vuorovaikutustaidot sekä**
- **Yliopistollisuus.**

Nämä yleiset kompetenssit ilmentävät osaamista, akateemisia yleisvalmiuksia ja työelämätaitoja, jotka ovat siirrettävissä kontekstista toiseen sekä myös opiskelualan sisällöllisen osaamisen ja tietojen yleistasoja sekä oman alan tietojen soveltamista. Kompetenssikohtaisen osaamisen kehittymisen kuvaan kehityslinjana lähtien perusopinnoista edeten aineopintoihin ja edelleen alempaan korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin. Kehityslinja ilmentää asiantuntijuuden rakentumisen polkua yleisten kompetenssien osalta Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa.

Olen nostanut omaksi yleiseksi kompetenssiksi yleisen sisällöllisen aineenhallinnan ja oman alan tietojen soveltamisen. Alan tietojen soveltaminen työelämään on kirjattu valtioneuvoston asetuksessa yliopistojen tutkinnoista (A

19.8.2004/794) tärkeäksi alemman korkeakoulututkinnon tavoitteeksi. Käytännönläheinen soveltaminen on Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa erittäin tärkeää jo perusopinnoista lähtien. Soveltaminen kulkee rinta rinnan yleisen sisällöllisen aineenhallinnan kanssa ja niitä ei voi mielestäni irrottaa toisistaan.

Elinikäisen oppimisen taito ja itseohjautuvuus ovat liittyneenä toisiinsa niin voimakkaasti, että myöskään niitä ei voi mielestäni käsitellä erillisinä kompetensseina.

Kun vertaan hankkeeni Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston yleisiä kompetensseja Fräntin (2005) tutkielmassa muodostuneisiin avainkompetenssien teema-alueisiin, niin elinikäisen oppimisen taito ja itseohjautuvuus - kompetenssi sisältää osaamisalueeltaan paljon samaa Fräntin (2005, 40) elämänhallintataitojen kanssa. Fränti (2005) on kylläkin luokitellut asiantuntijataitoihin sellaista osaamista, jotka olen sijoittanut elinikäisen oppimisen ja itseohjautuvuuden alle, kuten kyky oman työn ja asiantuntijuuden jatkuvaan kehittämiseen ja luovuus ja innovatiivisuus. Avoimen yliopiston opinnoissa ne liittyvät luontevasti elinikäiseen oppimiseen ja itseohjautuvuuteen.

Kehittämishankkeeni viestintä- ja vuorovaikutustaidot ovat osaamisalueiltaan hyvin samansuuntaiset kuin Fräntin (2005) vuorovaikutus- ja kommunikointitaitojen kanssa, joihin on lisätty instrumentaaliset taidot.

Fräntin (2005) avainkompetenssien luokittelurungossa on erikseen tutkijan taidot ja eettiset taidot. Hankkeessani olen sisällyttänyt nämä kummatkin taidot yliopistollisuuteen sisältyviksi. Tutkijan taidot ja eettiset taidot ovat erittäin voimakkaasti toisiinsa liittyviä, joten siksi sisällytin ne kummatkin yliopistollisuuden alle.

Liitteissä 1-4 on taulukot Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoiteltavista yleisistä kompetensseista ja kunkin kompetenssin osaamisalueen kuvaus perusopintovaiheessa, aineopintovaiheessa ja alempaan korkeakoulututkintoon johtavissa opinnoissa.

Seuraavaksi esittelen näiden neljän yleisen kompetenssin osaamisalueiden kuvaukset. Olen koonnut kuvausten esittelyn alkuun Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston lukuvuoden 2006-2007 oppiainekohtaisista opiskeluoppaista (ts. opetussuunnitelmista) poimittuja tekstejä, jotka kuvaavat oppiaineen opinnoissa tavoiteltavaa osaamista näihin neljään hankkeeni yleiseen kompetenssiin liittyen. Oppiainekohtaisista strategioista, jotka on kirjoitettu vain avoimen yliopiston sisäiseen käyttöön, olen poiminut esimerkkitekstejä vain biotieteiden oppiainekohtaisesta strategiasta.

7.2 Yleinen sisällöllinen aineenhallinta ja oman alan tietojen soveltaminen

Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston oppiaineiden opiskeluoppaissa ja oppiainekohtaisissa strategioissa on kirjattu yleinen sisällöllinen aineenhallinta ja oman alan osaaminen -kompetenssiin liittyviä tavoitteita seuraavasti.

Psykologian approbaturin opiskeluopas 2006 - 2007 (Wirenus, Isoaho, Innanen, Järvinen, Saarinen & Uotinen 2006, 20):

*Approbatur-opintojen tavoitteena on tutustua psykologian eri osa-alueisiin, niiden **keskeisiin käsitteisiin, teorioihin ja tiedonhankintaan**. Oppiminen on kokonaisvaltaista teorian ja käytännön yh-teensovittamista. Opiskeluympäristö tukee kokonaisvaltaista **tietojen soveltamista jokapäiväiseen elämään**.*

Aikuiskasvatustieteen perusopintojen opiskeluopas 2006-2007 (Hänninen, Lehtonen, Maunula & Partanen 2006, 16):

*Aikuiskasvatustieteen perusopintojen tavoitteena on **teorian ja käytännön yhdistäminen**. Arkikäytäntöjen ymmärtämiseksi tarvitsemme ajatteluamme jäsentäviä malleja ja teorioita, toisaalta taas käytäntö auttaa meitä arvioimaan teoreettista tietoa.*

Biotieteiden oppiainekohtainen strategia 2006 (Harvisalo, Hintsanen, Salonen & Bagge 2006, 5):

*Avoimen yliopiston biotieteiden opetus on sellaista, jossa opiskelijat voivat **kytkeä** opiskelemansa **tieteenalan sisältöjä** luontevasti **omaan työhönsä, yhteiskunnalliseen toimintaan ja muuhun arkielämään**.*

Kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen perusopintojen opiskeluopas 2006-2007 (Hämäläinen, Kainulainen, Meriläinen, Paajanen, Talamo, Valleala & Willman 2006, 21 - 22):

*Kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen opinnot **aloitetaan käsitteiden opiskelulla**. Keskeisten käsitteiden oppiminen muodostaa perustan kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen opiskelulle. Tarvitset käsitteitä ymmärtääksesi kasvatustieteellistä kirjallisuutta sekä kasvatustieteellisten tutkimusten lähtökohtia, periaatteita ja tuloksia. Käsitteiden tunteminen mahdollistaa kasvatustieteellisen tiedon ymmärtämisen ja seuraamisen... Kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen perusopinnoissa pyritään löytämään käsitteiden ja **teoreettisten selitysmallien avulla yhtymäkohtia tieteellisen tiedon ja arkitiedon** eli omien havaintojemme ja kokemustemme **välille**. Oppimistehtävissä omat kokemukset ja havainnot suhteutetaan teoreettiseen tietoon ja toisin päin. **Soveltaminen** on omien kokemusten ja havaintojen tulkintaa teoreettisen tiedon avulla.*

Terveystiedon perus- ja aineopintojen opiskeluopas 2006-2008 (Tuominiemi 2006, 27):

*Tavoitteena on, että opiskelija omaa monipuoliset tiedot terveystiedon **keskeisistä sisältöalueista** ja terveyden edistämisen **käsitteistöä**, sekä ymmärtää **tietojen päivittämisen merkityksen** aineenhallinnalle. Tavoitteena on, että opiskelija sisäistää tutkivan otteen merkityksen oman opettajuuden kehittymiselle sekä ymmärtää **teorian ja käytännön vuoropuhelun** merkityksen opettajana kasvamiselle.*

Kasvatustieteen aineopintojen opiskeluopas 2006 - 2008 (Valleala, Maunula & Böök 2006, 8 - 9):

*Jyväskylän yliopiston kasvatustieteen aineopinnoissa tavoitteena on **perehtyä laaja-alaisesti tutkimusalueisiin ja teoreettisiin näkökulmiin**. Kasvatustieteen **aineopinnoissa syvennetään ja täydennetään** perusopintojen **osa-alueiden sisältöjen tuntemusta**. Keskeistä on oppia **asettamaan ja rajaamaan tutkimusongelmia** kasvatuksen ja koulutuksen arjesta sekä tarkastelemaan näitä ongelmia teoria- ja tutkimustiedon kautta. Koko kokonaisuuden yleisiä tavoitteita ovat oppiaineen **perusteiden tuntemus ja edellytykset alan kehityksen seuraamiseen**.*

Psykologian cum laude approbaturin opiskeluopas 2006 - 2007 (Uotinen, Saarinen, Innanen, Isoaho, Järvinen & Wirenius 2006, 24 - 25):

*Psykologian cum laude approbatur kattaa laajasti psykologian eri osa-alueet ja antaa näin opiskelijalle mahdollisuuden sisällöllisesti monipuoliseen perehtymiseen ja **approbaturissa hankittujen perustietojen syventämiseen**. Cum lauden opetussuunnitelma rakentuu sisällöllisesti approbatur-opintojen perustalle, mutta on tätä vaativampi.*

*Opintojen johtoajatuksena **onkin käsitteellisen ja teoreettisen tieteellisen tiedon ja opiskelijan oman ajattelun ja kokemus-***

ten yhdistyminen opiskelussa. Tavoitteena on, että teoreettiset opinnot antavat eväitä tarkastella omista elämänympäristöistä nousevia kysymyksiä tieteellisen tiedon pohjalle rakentuvista näkökulmista.

Taulukossa 3 on yleinen sisällöllinen aineenhallinta ja oman alan tietojen soveltaminen -kompetenssin osaamisalueen kuvaus perusopintovaiheessa, aineopintovaiheessa sekä alempaan korkeakoulututkintoon johtavissa opinnoissa.

TAULUKKO 3. Yleisen sisällöllinen aineenhallinta ja oman alan tietojen soveltaminen -kompetenssin osaamisalueen kuvaus perusopintovaiheessa, aineopintovaiheessa sekä alempaan korkeakoulututkintoon johtavissa opinnoissa.

Osaamisalueen kuvaus, perusopintokokonaisuudet	Osaamisalueen kuvaus, aineopintokokonaisuudet	Osaamisalueen kuvaus, alempaan korkeakoulututkintoon johtavat opinnot
<ul style="list-style-type: none"> •Oppii oppiaineen keskeisiä peruskäsitteitä ja teorioita •Oppii hahmottamaan oppiaineen tutkimuskohteita •Harjoittelee soveltamaan opintojen aikana hankkimaansa tietoa käytäntöön ja uusiin konteksteihin tai harjoittelee löytämään yhteyden käytännön työelämäosaamisensa ja opintojen aikana opiskelemien asioiden välille 	<ul style="list-style-type: none"> •Tuntee oppiaineen perusteet •Oppii tunnistamaan ja rajaamaan oppiaineen tutkimuskohteita •Kykenee seuraamaan oman alan kehitystä •Soveltaa opintojen aikana hankkimaansa tietoa käytäntöön ja uusiin konteksteihin tai oppii löytämään yhteyden käytännön työelämäosaamisensa ja opintojen aikana opiskelemien asioiden välille 	<ul style="list-style-type: none"> •Tuntee tutkintoon kuuluvien pää- ja sivuaineopintojen perusteet •Osaa tunnistaa ja rajata oppiaineen tutkimuskohteita •Kykenee seuraamaan oman alan kehitystä •Kykenee etenemään ylemmän korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen •Osaa soveltaa opintojen aikana hankkimaansa tietoa työelämässä ja uusissa konteksteissa. Ymmärtää käytännön työelämäosaamisensa yhteyden opintojen aikana hankkimansa tietouteen •Kykenee toimimaan alan työtehtävissä

Jyväskylän yliopiston avoimessa yliopistossa ei ole vielä tarjolla alempaan korkeakoulututkintoon johtavia opintoja, joten tukeuduin hankkeessani kirjallisuudessa mainittuihin tavoitteisiin. Valtioneuvoston asetuksessa yliopistojen

tutkinnoista (A 19.8.2004/794) alemman korkeakoulututkinnon tavoitteeksi on kirjattu pää- ja sivuaineiden tuntemus sekä edellytykset alan kehityksen seuraamiseen, edellytykset ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen sekä edellytykset soveltaa tietoa työelämässä. Korkeakoulututkintojen viitekehys (2005, 28) kertoo samat asiat hiukan eri sanoin. Lisäksi viitekehyksessä tavoitteeksi on kirjattu edellytykset toimia alan työtehtävissä.

Nämä tavoitteet täytyy siis olla myös avoimen yliopiston opintojen alempaan korkeakoulututkintoon johtavien opintojen osaamistavoitteita. Olen ilmaissut nämä tavoitteet hiukan eri sanoin muotoiltuna, ilmaistuna hiukan käytännönläheisimmillä ilmaisuilla.

Kun vertaan hankkeeni yleisen sisällöllisen aineenhallinnan ja oman alan tietojen soveltaminen -kompetenssin osaamisalueen kuvauksia Fräntin (2005) tutkielman avainkompetensseihin, niin myös neljän yliopiston kasvatustieteen ja aikuiskasvatuksen opetussuunnitelmissa nousi tärkeälle sijalle sekä perusopinto- ja aineopintovaiheessa kyky soveltaa tieteellistä tietoa käytäntöön ja uusiin konteksteihin.

Avoimen yliopiston opiskelijat ovat hyvin heterogeenisiä taustoiltaan, tavoitteiltaan ja lähtökohdiltaan. Osalle opiskelijoita opiskeluala on täysin uusi, toisilla taas voi olla paljonkin tietoa alasta ja oppiaineesta. Opetuksessa on lähdettävä aina oppiaineen peruskäsitteitä ja teorioista. Opiskelijoina on runsaasti työelämässä toimivia opiskelijoita, joten opiskeltavien asioiden ja käytännön yhteyksien löytäminen voi olla osalle opiskelijoita hyvinkin helppoa. Toisaalta voi olla, että opiskelijalle käytäntö on hyvinkin tuttua, mutta oppiaineen tietojen liittäminen tähän käytännön tietouteen on se vaikeampi asia.

Avoimen yliopiston vahvuus onkin, että koulutus, työelämä ja muu yhteiskunnallinen toiminta yhdistyvät avoimen yliopiston opinnoissa. Avoimella yliopistolla onkin mahdollisuus toteuttaa sellaista opetusta, jossa opiskelija voi yhdistää oppiaineen sisältöjä omaan työhönsä ja yhteiskunnalliseen toimintaan. (Valleala & Collin 2004, 147 - 148.) Nykyisin ollaan sitä mieltä, että asian oppiminen ja ymmärtäminen edellyttää tiedon kytkemistä oppijan muuhun elämään (esim. Tynjälä 2002, 132).

On tärkeää, että opiskelija oppii soveltamaan avoimen yliopiston opintojen aikana hankkimaansa tietoa omassa elämässään jo perusopintovaiheessa, sillä opiskelija ei kenties jatka perusopintovaiheen jälkeen enää opintojaan. Varsinaisen yliopiston puolella soveltaminen tapahtuu vasta aine- ja syventävien opintojen aikana, sillä perusopinnoissa keskitytään tieteenalan perusteisiin. (Valleala 2005, 25.)

Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opetus on suurelta osaltaan ns. monimuoto-opetusta, jonka Aikuiskoulutusneuvosto (1989) on määritellyt tietyille kohderyhmälle suunnitelmalliseksi kokonaisuudeksi yhdistettyä etä- ja lähiopetusta sekä itseopiskelua. Jyväskylän yliopiston avoimessa yliopistossa monimuoto-opetus tarkoittaa mm. oppimistehtäviin perustuvaa opetusta ja siihen liittyvää ohjausta. Monimuoto-opetuksen avulla opiskeltavat asiat voidaan liittää perinteistä opetusta laajemmin opiskelijan omaan kokemusmaailmaan. Tällöin voidaan tukea opiskelijan kokonaispersoonallisuuden kehittymistä ja edistää käytännön ja teorian yhdistymistä opiskelussa. (Valleala 2005, 37, 39.)

7.3 Elinikäisen oppimisen taito ja itseohjautuvuus

Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston oppiaineiden opiskeluoppaissa ja oppiainekohtaisissa strategioissa on kirjattu elinikäisen oppimisen taito ja itseohjautuvuus -kompetenssiin liittyviä tavoitteita seuraavasti.

Psykologian approbaturin opiskeluopas 2006 - 2007 (Wirenus ym. 2006, 20 - 21):

*Opiskelu on itsesääntöistä. Opettaja toimii opastajana ja tukijana. Opiskelijan valmius **harjaantua oman oppimisensa ohjaukseen** on tärkeää onnistuneen monimuoto-opiskelun läpiviemiseksi. Tämä ohjaus sisältää sekä opiskelukäytäntöihin liittyviä asioita että **oman oppimisen arviointia ja tavoitteiden asettelua**. Ensimmäinen kysymys opiskelun alussa koskee usein sitä, milloin kurssit alkavat. Monimuoto-opiskelussa vastaus on, että opetus alkaa silloin kun opiskelija itse aloittaa: **tekee opiskelusuunnitelman**, valmistautuu tenttiin tai ryhtyy tekemään tehtäviä. Tosiasia on, että ilman opiskelijan **aloitteellista ja aktiivista toimintaa** opiskelussa ei tapahdu edistymistä. Opiskelija joutuu myös **tarkastelemaan omaa oppimistaan**; mitä opin, miten opin ja mitä minun tulisi oppia. Monimuoto-opiskelu siis vaatii opiskelijalta **itsenäisyyt-***

tä ja opiskelutaitoja, mutta molemmat ominaisuudet kehittyvät opiskelun kuluessa.

Opetussuunnitelma koostuu erilaisista valinnoista ja poluista, joissa **opiskelijan itsensä on tehtävä ratkaisuja ja päätöksiä opiskelutavoista, opintosisällöistä ja suoritusjärjestyksestä**. Yksilöllinen opinnoissa eteneminen ja omakohtaiset valinnat saattavat olla uutta ja tuntua aluksi hämmentäviltä. Huolellinen opiskeluoppaaseen tutustuminen auttaa opiskelijaa **rakentamaan omia opiskelutavoitteitaan vastaavan opiskelusuunnitelman**.

Kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen perusopinnojen opiskeluopas 2006-2007 (Hämäläinen ym. 2006, 24):

*Kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen perusopinnoissa sinulla on vapaus itsenäisesti **päättää** siitä, **millä tavalla** ja **missä ajassa opiskelet**. Valinnanvapauden toinen puoli on **vastuu omasta oppimisesta**. Vastuun ottaminen edellyttää **oppimisen taitojen hallintaa ja niiden opiskelua**. Oppimaan oppimisen taidoilla tarkoitetaan oppijan **tietoisuutta omista oppimisstrategioistaan ja menettelytavoistaan**. Oppimaan oppiminen on myös tietoa siitä, mitkä tiedot ja taidot ovat hyödyllisiä tai hyödyttömiä tehtävän suorittamisessa, asioiden ymmärtämisessä tai ongelman ratkaisemisessa. Oman sisäisen toiminnan tiedostamista ja tulkintaa sekä omien tavoitteiden ja motiivien tarkastelua kutsutaan itsereflektioksi. **Itse-reflektiivisten taitojen harjoittelu** on tärkeä tavoite opinnoissa. Itse-reflektiivisten taitojen hyväksikäyttö on todennäköisempää, jos koet itse olevasi vastuussa oppimisestasi. Kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen perusopinnoissa oppimaan oppimisen taitoja pyritään kehittämään mm. **itsearviointien avulla**. Itsearviointeja tehdessäsi opit analysoimaan ja perustelevaan työtapojasi, suhtautumaan arvioivasti työsi lopputulokseen ja omaan oppimisprosessiisi sekä olemaan kriittinen itseäsi ja omaa työskentelyäsi kohtaan. Varsinkin opintojen alkuvaiheessa itsearviointi on vaikeaa, mutta itsearviointitaidot kehittyvät opintojen aikana...*

Terveystiedon perus- ja aineopinnojen opiskeluopas 2006-2008 (Tuominiemi 2006, 27 - 28):

*Pystyäkseen vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin, opettaja tarvitsee ajattelun, **ongelmanratkaisun, innovoinnin ja kyseenalaistamisen taitoja**. **Kyky tarkastella työtään** sekä **itseään kriittisesti** mahdollistaa **opettajana kehittymisen ja ammatillisen osaamisen lisääntymisen**. Tutkivan lähestymistavan mukanaan tuoma käytännöllinen ja teoreettinen ymmärrys auttaa opettajaa myös **perustelevaan** syvällisemmin opetus- ja kasvatustyönsä **ratkaisuja**. Opettajan tulisi kysyä itseltään, millainen minä olen ihmisenä ja opettajana. Perusta kysymykseen vastaamiselle on, **kuinka hyvin opettaja pystyy jäsentämään itseään, omaa arvomaailmaansa, maailmankuvaansa sekä opetusteoreettista viitekehystänsä ja niiden pohjalta rakentuvaa ihmis-, tiedon- ja oppi-***

missä käsitystään. Työssä jaksamisen kannalta omien tarpeiden ja odotusten kirkastaminen on keskeistä. Tavoitteena on, että opiskelija pystyy määrittelemään omia vahvuuksiaan ja kehittymishaasteitaan sekä käsityksiään terveystiedon opettamiseen ja oppimiseen liittyen, ja ymmärtää omien käsitystensä vaikutuksen opetustyöhön. Tavoitteena on, että hahmottaa koulun osana yhteiskuntaa, ymmärtää yhteistyön merkityksen kouluyhteisön ja yksilön hyvinvoinnin edistämässä sekä ymmärtää opettajan työn laaja-alaisuuden.

Psykologian cum laude approbaturin opiskeluopas 2006 - 2007 (Uotinen ym. 2006, 24):

Suurin opiskelukäytäntöihin liittyvä muutos koskee opiskeltavan kirjallisuuden kieltä. Cum laudessa siirrytään paljolti englanninkieliseen kirjallisuuteen.

Taulukossa 4 on elinikäisen oppimisen taito ja itseohjautuvuus -kompetenssin osaamisalueen kuvaus perusopintovaiheessa, aineopintovaiheessa sekä alempaan korkeakoulututkintoon johtavissa opinnoissa.

TAULUKKO 4. Elinikäisen oppimisen taito ja itseohjautuvuus -kompetenssin osaamisalueen kuvaus perusopintovaiheessa, aineopintovaiheessa sekä alempaan korkeakoulututkintoon johtavissa opinnoissa.

Osaamisalueen kuvaus, perusopintokokonaisuudet	Osaamisalueen kuvaus, aineopintokokonaisuudet	Osaamisalueen kuvaus, alempaan korkeakoulututkintoon johtavat opinnot
<ul style="list-style-type: none"> •Oppii tunnistamaan omia oppimistapojaan ja harjoittelee oppimistapojensa kehittämistä •Kykenee asettamaan omat oppimistavoitteensa ja oppii ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan itse asettamiensa tavoitteiden saavuttamiseksi sekä harjoittelee sovittamaan yhteen opiskelun, työn ja perhe-elämän. •Oppii työskentelemään opetussuunnitelman asettamien tavoitteiden suunnassa 	<ul style="list-style-type: none"> •Tunnistaa omat oppimistapansa sekä kykenee oppimistapojensa kehittämiseen •Kykenee ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan itse asettamiensa tavoitteiden saavuttamiseksi sekä kykenee sovittamaan yhteen opiskelun, työn ja perhe-elämän •Työskentelee opetussuunnitelman asettamien tavoitteiden suunnassa 	<ul style="list-style-type: none"> •Tunnistaa omat oppimistapansa sekä kykenee oppimistapojensa kehittämiseen •Ottaa vastuuta omasta oppimisestaan itse asettamiensa tavoitteiden saavuttamiseksi sekä osaa sovittaa yhteen opiskelun, työn ja perhe-elämän •Ymmärtää opetussuunnitelman asettamat tavoitteet asiantuntijuuden kehittymisen näkökulmasta

<ul style="list-style-type: none"> •Oppii lukemaan oppiaineen peruskirjallisuutta •Harjoittelee itsearviointia 	<ul style="list-style-type: none"> •Lukee oppiaineen kirjallisuutta suomenkielillä, mutta myös vieraalla kielellä •Kykenee itsearviointiin •Oppii ratkaisemaan ongelmia ja tekemään päätöksiä sekä ennakoimaan muutoksia ja muutostarpeita •Kykenee jatkuvaan oppimiseen ja oman asiantuntijuutensa kehittämiseen 	<ul style="list-style-type: none"> •Lukee oman alan kirjallisuutta suomenkielen lisäksi myös vieraalla kielellä ja hallitsee vähintään yhden vieraan kielen riittävän suullisen ja kirjallisen taidon •Osaa arvioida omaa osaamistaan ja määritellä osaamisensa kehittämistarpeita •Hahmottaa koulutustarjonnan antamat mahdollisuudet sekä omien kehittymistarpeidensa että myös ammatillisen kehittymisen näkökulmasta •Osaa ratkaista ongelmia ja tehdä päätöksiä. Osaa ennakoida muutoksia ja muutostarpeita sekä osaa toimia erilaisissa muutostilanteissa •Kykenee luovaan ja innovatiiviseen ongelmanratkaisuun •Kykenee jatkuvaan oppimiseen ja oman työn ja asiantuntijuuden jatkuvaan kehittämiseen
<ul style="list-style-type: none"> •Oppii itsenäistä ja vastuullista toimintaa •Oppii hahmottamaan yhteiskunnallisia ilmiöitä opiskelemansa oppiaineen näkökulmasta 	<ul style="list-style-type: none"> •Oppii itsenäistä ja vastuullista toimintaa •Hahmottaa yhteiskunnallisia ilmiöitä opiskelemansa oppiaineen näkökulmasta 	<ul style="list-style-type: none"> •Osaa toimia itsenäisesti ja vastuullisesti •Ymmärtää yhteiskunnallisia ilmiöitä tieteenalan näkökulmasta ja hahmottaa yhteiskunnallisia vaikuttamismahdollisuuksiaan

Valtioneuvoston asetus yliopistojen tutkinnoista (A 19.8.2004/794) myös huomioi tavoitteeksi riittävän kielitaidon. Korkeakoulututkintojen viitekehys (2005, 28) myös määrittelee alemman korkeakoulututkinnon tavoitteeksi kieli- ja viestintätaitojen osalta yhden kotimaisen kielen erinomaisen ja toisen tyydyttävän taidon ja vähintään yhden vieraan kielen riittävän suullisen ja kirjallisen taidon. Kun vertaan hankkeeni elinikäisen oppimisen taito ja itseohjautuvuus - kompetenssin osaamisalueen kuvauksia Fräntin (2005, 47,50) tutkielman avainkompetensseihin, niin neljän yliopiston kasvatustieteen ja aikuiskasvatuksen opetussuunnitelmissa eniten esiintyneitä avainkompetensseja perus-

opinnoissa sekä myös aineopinnoissa olivat myös oppimaan oppimisen taidot, kyky ymmärtää yhteiskunnallisia ilmiöitä sekä myös valmius toimia oman alan asiantuntijana, samoin kuin myös aineopinnoissa kyky oman työn ja asiantuntijuuden jatkuvaan kehittämiseen. Nämä kaikki edellä mainitut kompetenssit olivat keskeisiä kompetensseja myös kasvatustieteiden kandidaatin tutkinnon opetussuunnitelmissa. Myös yleisopinnoissa, aineopinnoissa sekä kandidaatin tutkintojen opetussuunnitelmissa suullinen ja kirjallinen kielitaito oli myös tärkeä kompetenssi.

Elinikäisen oppimisen määritelmiä on monia. Elinikäinen oppiminen voidaan määritellä seuraavasti: ” *kaikki elämän aikana aloitettu oppimistoiminta, jonka tavoitteena on parantaa ammattitaitoa, tietoja ja osaamista sekä edistää henkilökohtaisten toiveiden toteutumista, aktiivista kansalaisuutta, sosiaalisia taitoja ja/tai työllistettävyyttä*”. (Elinikäinen oppiminen yliopistossa –työryhmän muistio 2005, 11.) Maailma moninaistuu ja monimutkaistuu, mikä edellyttää yksilöiltä läpi elämän jatkuvaa oppimista ja uusia toimintaympäristöjä ja vuorovaikutussuhteita ymmärtävää asennetta (Elinikäinen oppiminen yliopistossa – työryhmän muistio 2005, 13).

Itseohjautuvuuteen sisältyy, että opiskelija itse määrittelee omia oppimisen tarpeitaan ja -tavoitteitaan. Itseohjautuvuuteen kuuluu myös mahdollisuus määrätä omia oppimisstrategioita ja opiskelutapoja. (Valleala 2005, 33). Avoimessa yliopistossa on kehitetty hyvin monenlaisia erilaisia opintojen suoritusvaihtoehtoja. Ne antavat opiskelijalle mahdollisuuden kokeilla erilaisia vaihtoehtoja ja samalla kehittää omia oppimistapojaan ja valita nimenomaan itselle parhaiten soveltuvia tapoja.

Opintokokonaisuuden aloitusoppimistehtävät ovat usein ohjattuja ja strukturoituja, mutta loppupuolen tehtävät ovat usein väljempinä, tehtävänannot liitetty arkielämän toimintaympäristöissä esiin tuleviin ongelmiin. Tehtävänantojen avulla ohjataan siten opiskelijaa kohti itsenäisempää ja itseohjautuvampaa työskentelyä. (Valleala 2005, 48 - 49.)

Akateeminen sivistys ei voi toteutua, jos opiskelija ei ole itseohjautuva. Akateemisuus edellyttää auktoriteeteista vapaata ajattelua ja myös kriittistä ja it-

senäistä ajattelua. Myös siksi itseohjautuvuutta on tuettava. Vaikkakin itseohjautuvuus on myös tavoite sinänsä. (Valleala 2005, 35.) Vaikka pyritään itseohjautuvuuden kasvuun, opiskelijaa ei kuitenkaan jätetä yksin. Opiskelijan tukena, erityisesti silloin kun itseohjautuvuuden valmiudet ovat vähäiset, ovat erityisesti opettajat, tuutorit, opintomateriaalit, mutta myös muu avoimen yliopiston henkilökunta. HOPS -työskentely on sisällytetty lähes jokaiseen Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opintokokonaisuuteen kuuluvaksi aloitustehtäväksi. Myös Vainu-verkko-ohjausjärjestelmä ohjaa opintojen suunnittelussa (Vainu 2007) samoin kuin myös oppiainekohtaiset opiskeluoppaat, joita on hyvin monissa aineissa.

Avoimen yliopiston opinnoissa on paljon työssä käyviä opiskelijoita. Työn ohessa opiskelu on tasapainoilua työn, opiskelun ja perheen välillä. Opiskelutavoitteet on kyettävä asettamaan realistisesti olosuhteisiin nähden. (Jääskelä 2005, 110.)

Korkeakoulutuksessa pyritään, että opiskelija kehittyy siten, että osaa asettaa osaamistavoitteita ja toimia myös suunnitelmallisesti niiden saavuttamiseksi ja pystyy myös arvioimaan tavoitteiden saavuttamista ja myös mielekkyyttä ja osaa myös jakaa omaa osaamistaan ja oppia muilta. Tavoitteena on, että oppija osaa oppia ilman opetusta viimeistään saatuaan tutkinnon valmiiksi. (Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen korkeakouluissa 2007, 23.) Avoimessa yliopisto-opetuksessa ohjataan opiskelijaa pohtimaan niitä tavoitteita, joita on oppiaineen opetussuunnitelmassa asetettu oppiaineelle ja yliopisto-opiskelulle. Opiskelijan tavoitteet määrittyvät suhteessa ainelaitoksen ja avoimen yliopiston määrittelemiin opintojen tavoitteisiin. (Valleala 2005, 32.) Opiskelijalla voi olla tavoitteena ammatillinen kehittyminen, mutta opetuksen järjestäjän tavoitteet eli opetussuunnitelmalliset tavoitteet määrittävät näitä opiskelijan omia tavoitteita.

Avoimen yliopiston väylän kautta varsinaisen yliopiston puolelle hakeutuville suositellaan, että jo hyvin alkuvaiheessa olisi hyvä oman kielitaidon mukaisesti suorittaa myös kieli- ja viestintäopintoja. Mikäli oma kielitaito ei ole riittävä vieraskielisen kirjallisuuden lukemiseen tai kielen opiskelusta on jo kulunut aikaa, on hyvä valita vieraan kielen opintoja jo siinä vaiheessa, kun perus- tai aine-

opinnoissa on vieraskielistä lähdekirjallisuutta. Näin kieliopinnot palvelevat parhaiten tulevan pääaineen opiskelua eivätkä jää pelkiksi irrallisiksi suoritukseksi. Äidinkielen viestintäopinnot palvelevat opiskelijaa puolestaan parhaiten esimerkiksi proseminaariopintoja tai muita esseetehtäviä sisältäviä opintoja suoritettaessa. (Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto 2007.)

Avoimen yliopiston opiskelijoita ohjataan itsearviointiin useimmissa opintokokonaisuuksissa jo perusopintovaiheessa. Osassa oppiaineita itsearviointi on pakollista. Pakollisuus voi koskea opintojaksoihin liittyvää itsearviointia, esim. aikuiskasvatustieteen perusopinnoissa (Hänninen ym. 2006, 45) tai sekä opintojaksoihin että myös opintokokonaisuuden kokoava itsearviointia, esim. kasvatustieteen ja aikuiskasvatuksen perusopinnoissa (Hämäläinen ym. 2006, 50 - 51, 54). Osassa aineita itsearviointi on vapaaehtoista, mutta suositeltavaa, kuten esim. biotieteissä (Hintsanen, Bagge & Salonen 2006, 25 - 26). Itsearviointiohjeissa ohjataan arvioimaan vapaamuotoisella kirjoitelmalla omaa oppimisprosessia, oppimista, oppimiselle asetettuja tavoitteita ja niiden saavuttamista. Itsearviointia ei arvostella.

Jakku-Sihvosen (2005, 146) mukaan yliopiston kuuluu vaikuttaa yhteiskuntaan. Tällainen vaikuttamisen keino on asiantuntijoiden koulutus, jotka rakentavat yhteiskuntaa toiminnallaan ja kannanotoillaan. Tämä vaikuttaminen tapahtuu arkityön ja kansalaisvaikuttamisen kautta.

7.4 Viestintä- ja vuorovaikutustaidot

Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston oppiaineiden opiskeluoppaissa ja oppiainekohtaisissa strategioissa on kirjattu viestintä- ja vuorovaikutus - kompetenssiin liittyviä tavoitteita seuraavasti.

Psykologian approbaturin opiskeluopas 2006 - 2007 (Wirenius ym. 2006, 20):

*Avoimessa oppijakeskeisessä oppimisenäkemyksessä on ajatuksena, että opiskelu on sekä yksilöllistä että yhteistoimintaa. Opiskelussa käytetään hyväksi **monenlaisia tietolähteitä ja välineitä.***

Aikuiskasvatustieteen perusopintojen opiskeluopas 2006-2007 (Hänninen ym. 2006, 17):

*Muuttuva maailma ja nopeasti kasvava tiedon määrä edellyttävät kykyä tehdä valintoja ja keskittyä sellaiseen tietoon, jonka koet itse merkitykselliseksi. Kasvava ja kertyvä informaatioin määrä edellyttää myös sitä, että pystyt **löytämään olennaisen tiedon** tästä suuresta tietomäärästä. Olennaisen tiedon etsimisen ja löytämisen taitoihin kuuluu tärkeänä osana **kirjastonkäyttötaito**.*

Terveystiedon perus- ja aineopintojen opiskeluopas 2006-2008 (Tuominiemi 2006, 27):

***Vuorovaikutusosaamisen** merkitys opettajan työssä on suuri; koulu on erilaisten ryhmien toiminnan paikka, jossa **yhdessä tekeminen, päättäminen ja oppiminen** ovat oleellisessa osassa. Selvitäkseen näistä monimuotoisissa tilanteissa, opettajalla tulee olla vuorovaikutukseen liittyvää ymmärrystä ja osaamista. Tavoitteena on, että opiskelija rakentaa kuvaa oppiaineen pedagogisesta luonteesta ja siitä miten oppiainetta tulisi opettaa (ainedidaktiikka), ja että opiskelija ymmärtää **vuorovaikutuksen merkityksen** sekä terveystiedon **opettamisessa että yhteistyössä opettajien ja muiden sidosryhmien kanssa, eli jaetun asiantuntijuuden rakentamisessa**. Tämä mahdollistuu muun muassa yhteisöllisen oppimisen periaatteita noudattavan opetuksen avulla.*

Kasvatustieteen aineopintojen opiskeluopas 2006 - 2008 (Valleala ym. 2006, 9):

*Koko opintokokonaisuuden yleisinä tavoitteina ovat **viestinnän perusteiden tuntemus**, riittävät viestintätaidot. **Viestintä kirjoittaminen ja keskustellen** korostuukin aineopintojen opiskelutavoissa. Suurin osa opinnoista on mahdollista suorittaa oppimistehtävillä, jotka harjaannuttavat **tiedonhankinnan ja kirjoittamisen taitoja**. Luennoilla ja seminaareissa saat **kokemuksia** perinteisistä akateemiseen kulttuuriin kuuluvista **keskustelu- ja opetustilanteista**, joiden tuntemus ja hallinta ovat osa akateemisia opiskelutaitoja.*

Psykologian cum laude approbaturin opiskeluopas 2006 - 2007 (Uotinen ym. 2006, 25 - 26):

*Cum laude –opiskelun eri opiskelutavat antavat erilaisen tunteen tiedonhakuun ja uusimpaan tietoon. Cum laude approbatur-opinnot edellyttävät opiskelijan itsenäistä opiskelua. Itsenäistä opiskelua tukevat parhaimmillaan opiskelijoiden **yhteiset keskustelut ja pohdinnat**, joihin kannattaa pyrkiä oli sitten kyseessä yksilötyön tai parityön tekeminen. Erityisesti lähiopetuksessa kiinnitetään huomiota **opiskelun sosiaaliseen ulottuvuuteen***

Taulukossa 5 on viestintä- ja vuorovaikutustaidot -kompetenssin osaamisalueen kuvaus perusopintovaiheessa, aineopintovaiheessa sekä alempaan korkeakoulututkintoon johtavissa opinnoissa.

TAULUKKO 5. Viestintä- ja vuorovaikutustaidot -kompetenssin osaamisalueen kuvaus perusopintovaiheessa, aineopintovaiheessa sekä alempaan korkeakoulututkintoon johtavissa opinnoissa

Osaamisalueen kuvaus, perusopintokokonaisuudet	Osaamisalueen kuvaus, aineopintokokonaisuudet	Osaamisalueen kuvaus, alempaan korkeakoulututkintoon johtavat opinnot
<ul style="list-style-type: none"> •Oppii ilmaisemaan asioita ja oppiaineen keskeisiä sisältöjä kirjallisesti •Osaa hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa opinnoissaan. Harjoittelee hakemaan tietoa ja käyttämään erilaisia tiedonlähteitä sekä suhtautumaan kriittisesti eri tiedonlähteisiin •Harjoittelee vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja 	<ul style="list-style-type: none"> •Ilmaisee asioita ja oppiaineen sisältöjä erilaisilla kirjallisilla muodoilla sekä myös suullisesti •Hallitsee tieto- ja viestintätekniikan peruskäytön sekä tiedonhankinnan. Osaa suhtautua kriittisesti eri tiedonlähteisiin •Osaa toimia yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa erilaisissa ryhmissä 	<ul style="list-style-type: none"> •Ilmaisee erinomaisesti asioita ja oman alan sisältöjä erilaisilla kirjallisilla muodoilla että myös suullisesti yhdellä kotimaisella kielellä ja tyydyttävästi toisella kotimaisella kielellä •Hallitsee tieto- ja viestintätekniikan peruskäytön sekä tiedonhankinnan. Suhtautuu kriittisesti eri tiedonlähteisiin sekä osaa hyödyntää informaatioteknologiaa vuorovaikutteisella tavalla työtehtävissä työelämän edellyttämällä tavalla •Kykenee yhdessä oppimiseen ja osaa toimia yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa erilaisissa ryhmissä ja verkostoissa •Kykenee kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen

Valtioneuvoston asetuksessa yliopistojen tutkinnoista (A 19.8.2004/794) on alemman korkeakoulun tavoitteiksi kirjattu riittävä viestintä- ja kielitaito, suomen ja ruotsin kielen taito sekä vähintään yhden vieraan kielen sellaisen taidon, joka mahdollistaa oman alan kehityksen seuraamisen ja kansainvälisessä ympäristössä toimimisen. Suomen korkeakoulujen viitekehys kuvaa alemman korkeakoulututkinnon osaamistavoitteiksi yhden kotimaisen kielen erinomaisen ja toisen tyydyttävän taidon sekä vähintään yhden vieraan kielen riittävän suullisen ja kirjallisen taito. Tavoitteena on riittävä kyky viestiä suullisesti

ja kirjallisesti sekä alan että alan ulkopuoliselle yleisölle; työelämän edellyttämät tieto- ja viestintätekniset taidot sekä kyky kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen. (Korkeakoulututkintojen viitekehys 2005, 28.)

Sekä asetuksesta että myös viitekehysten tavoitteista tässä hankkeessa on johdettu Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston alempaan korkeakoulututkintoon johtavien opintojen osaamistavoitteet.

Kun vertaan hankkeeni viestintä- ja vuorovaikutustaidot -kompetenssin osaamisalueen kuvauksia Fräntin (2005, 47, 50) tutkielman avainkompetensseihin, niin neljän yliopiston kasvatustieteen ja aikuiskasvatuksen opetussuunnitelmassa viestintä- ja vuorovaikutustaidot olivat jääneet melko vähäisille maininnoille. Suullinen ja kirjallinen kielitaito oli kirjattu osaamistavoitteiksi yleisopinnoissa, aineopinnoissa ja kandidaatintutkinnossa. Tietotekniset perusvalmiudet ja valmius hyödyntää informaatioteknologiaa oli eniten esiintyneiden avainkompetenssien joukossa vain yleisopinnoissa. Muut viestintään ja vuorovaikutukseen liittyvät avainkompetenssit olivat jääneet hyvin vähäisille maininnoille.

Monen oppiaineen perusopintovaiheessa avoimen yliopiston opiskelija harjaantuu kirjoittamaan esseitä, sillä hyvin monet suorittavat opintojaan työstämällä oppimistehtäviä. Esseitten työstämisen myötä opiskelija oppii monenlaisia kirjallisia taitoja. Tynjälän (1998) tutkimuksen mukaan kirjoittamistehtävien ja keskusteluiden avulla saavutettiin uusien opittujen tietojen lisäksi myös opiskelu- ja kommunikointitaitoja, oppijan kriittisyys lisääntyi ja tiedonkäsitys muuttui tiedollisesta dualismista kohti relativistisempaa tiedonkäsitystä. Kirjoittamistehtävien avulla voidaan edistää ja myös arvioida käsitteiden ymmärtämistä ja kriittistä ajattelua (Valleala 2005, 48.)

Tietoteknisiä valmiuksia opiskelija oppii avoimen yliopiston opinnoissa muun opiskelun sivutuotteena (mm. ilmoittautuminen kursseille ja lähiopetukseen tapahtuu korppi-opintotietojärjestelmän kautta, luennot ovat verkkovideoina, oppimistehtävät kirjoitetaan tekstinkäsittely-ohjelmalla, ohjausta ja materiaaleja on verkossa ja osassa oppiaineita on myös verkko-opiskelumahdollisuuksia). Verkko-opiskelu edellyttää opiskelijalta kyllä melko suurta itseohjautuvuutta.

Ensiksi tekninen ympäristö on otettava haltuun ja sitten osattava käyttää sitä välineenä oppimisessa.

Avoimen yliopiston opinnoissa ryhmässä opiskelulla on omat erityispiirteensä. Ryhmä voi olla hyvin heterogeeninen. Opiskelijat voivat olla hyvin eri ikäisiä, erilaisen koulutustaustan omaavia ja myös tavoitteiltaan hyvin erilaisia. Opiskelu tällaisessa heterogeenisessä ryhmässä antaa opiskelijalle erilaisia ryhmätyöskentelyvalmiuksia.

Ryhmässä tietoa ja ymmärrystä rakennetaan yhdessä omia kokemuksia reflektoiden. Tätä tietoa ja ymmärrystä voidaan rakentaa ryhmäopetustilanteiden lisäksi myös verkko-opinnoissa. (kts. Valleala 2005, 41). Esimerkiksi ryhmässä laadittava oppimistehtävä voi kehittää yhteistyö-, kommunikointi- ja viestintätaitoja (Valleala 2005, 48).

Viestintä- ja vuorovaikutustaidot ovat nyky maailmassa yhä tärkeämmässä roolissa. Yhteiskunta edellyttää yksilöltä kykyä toimia vuorovaikutuksessa erilaisissa ryhmissä ja tiimeissä ja toisaalta myös kykyä toimia itsenäisesti, mutta myös kykyä käyttää tietoteknisiä apuvälineitä informaatiovirran hallitsemiseksi.

7.5 Yliopistollisuus

Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston oppiaineiden opiskeluoppaissa ja oppiainekohtaisissa strategioissa on kirjattu yliopistollisuus -kompetenssiin liittyviä tavoitteita seuraavasti.

Psykologian approbaturin opiskeluopas 2006 - 2007 (Wirenus ym. 2006, 20):

*Samalla tavalla kuin yliopistossa, avoimessa yliopistossakin opintojen kohteena on **tieteellinen** psykologia. Psykologian yliopistolisten arvosanojen opiskelu perustuu **tutkimuspohjaiselle tiedolle**. Tiivistäen voisi määritellä, että kyseessä on psykologisen tiedon laji, joka on **rakentunut tieteellisen ajattelun avulla tutkimuksen keinoin** tiedeinstituutiossa.*

*Avoimessa oppijakeskeisessä oppimisenäkemyksessä on ajatuksena, että oppiminen on assosiativista yhdistelyä eli uutta tietoa yhdistetään aiemmin opittuun luovan ajattelun ja **kriittisen tarkastelun** kautta.*

Kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen perusopintojen opiskeluopas 2006-2007 (Hämäläinen ym. 2006, 22 - 23):

*Kun tutkimus etenee, se korjaa ja osittain hylkää arkitietoa. Tällä tavoin arkitieto rikastuu tieteen saavuttamista tuloksista. Tieteen tulokset on ymmärrettävä ehdollisiksi ja alustaviksi ja niihin on suhtauduttava kriittisesti, koska tieteelliset tulokset voidaan myöhemmin todeta virheellisiksi uuden todistusaineiston perusteella. Totuuksina esitetyjä **väitteitä** tulee aina **epäillä**. **Kriittistä ajattelutaitoa** harjoitellaan kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen perusopintojen aikana. Esimerkiksi **keskustelemalla** eri näkemyksistä muiden opiskelijoiden kanssa opit tarkastelemaan ja **perustelemaan omia ajatuksiasi** sekä arvioimaan teoreettisia käsitteitä ja selitysmalleja. Kriittiseen ajatteluun kuuluvat myös **itsekriittisyys** ja itsearviointi. **Tieteellisen tiedon** tulee olla **julkista**. Tämä merkitsee sitä, että **tieteen tulokset muotoillaan tieteelliselle ilmaisulle asetettujen vaatimusten mukaisesti**. Julkisuusperiaatteeseen kuuluu myös se, että tutkimuksissa esitettyjen **väitteiden todenperäisyys on voitava tarkistaa**. Kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen opiskelussa on kyse tämän tieteen maailman käyttämän ilmaisutavan oppimisesta, jota ilman tutkimustiedon opiskelu voi olla hankalaa.*

Terveystiedon perus- ja aineopintojen opiskeluopas 2006-2008 (Tuominiemi 2006, 27 - 28):

*..opettajalla tulee olla valmiuksia **pohtia ja perustella omia moraalisia ja eettisiä näkemyksiään**. Tavoitteena on, että opiskelija ymmärtää opettajan työhön sisältyvän **eettisen vastuunsa** ja **osaa arvioida ratkaisujaan** myös tästä näkökulmasta. Koulutuksen toteutuksen lähtökohtana on opettajan ja opiskelijan suhteen dialogisuus. Opettaja ei voi olla asiantuntija kaikissa asioissa, ja opiskelijan asiantuntemus saattaa olla syvällisempää kuin opettajan. Tällöin mahdollistuu molemminpuolinen oppiminen. Tällaisessa suhteessa molemmat osapuolet saavat **tilaisuuksia harjoitella kriittistä (tieteellistä) ajattelua** ja asioiden **perustelemista**.*

Kasvatustieteen aineopintojen opiskeluopas 2006 - 2008 (Valleala ym. 2006, 8 - 9):

*Aineopintojen oleellisemmat erot perusopintoihin verrattuna ovat **tutkimuksellisuuden korostuminen**. Aineopintojen tavoitteena on edetä **tieteellisessä ja käsitteellisessä ajattelussa** käytäntöä abstraktimmalle tasolle. Aineopinnoissa keskeistä onkin tunnistaa teorioiden ja tutkimussuuntausten taustoja ja niiden välisiä eroja. Keskeistä on oppia asettamaan ja rajaamaan tutkimusongelmia kasvatuksen ja koulutuksen arjesta sekä tarkastelemaan näitä ongelmia teoria- ja tutkimustiedon kautta. Koko opintokokonaisuuden yleisinä tavoitteina ovat **tieteellisen tutkimuksen perusteiden tuntemus**.*

Psykologian cum laude approbaturin opiskeluopas 2006 - 2007 (Uotinen ym. 2006, 24 - 25):

*Cum laudessa opiskelijaa kannustetaan **pohtimaan kriittisesti** tieteellisen tiedon muodostumista... Opiskelussa on tärkeässä osassa peruskirjallisuuteen tutustumisen lisäksi perehtyminen psykologian **tutkimusartikkeleihin**, joista opiskelijalla on tilaisuus etsiä uutta kansainvälistä tutkimustietoa psykologian ajankohtaisista teemoista ja itseä kiinnostavista kysymyksistä. Psykologian cum laude approbaturin sivuainekokonaisuudessa ei ole erillistä tutkimusmenetelmien opintojaksoa. Psykologian **tutkimusmenetelmiin** kiinnitetään kuitenkin huomiota jokaisessa opintojaksossa. Kirjallisuutta kannattaa lukea kysellen, miten käsiteltävänä oleva tieto on hankittu ja miten kirjoittajat **pohtivat tutkimusmenetelmien ja tuotetun tiedon välistä suhdetta**. Kaikkien opintosuoritusten arvioinnissa otetaan huomioon **tutkimusprosessin tuntemus**.*

Taulukossa 6 on yliopistollisuus -kompetenssin osaamisalueen kuvaus perusopintovaiheessa, aineopintovaiheessa sekä alempaan korkeakoulututkintoon johtavissa opinnoissa.

Valtioneuvoston asetuksessa yliopistojen tutkinnoista (A 19.8.2004/794) on alemman korkeakoulututkinnon tavoitteiksi kirjattu valmiudet tieteelliseen ajatteluun ja tieteellisiin työskentelytapoihin. Tieteellisen tiedon ja tieteellisten menetelmien soveltaminen on kuitenkin mainittu vasta ylemmän korkeakoulututkinnon tavoitteissa.

Suomen korkeakoulujen viitekehys kuvaa alemman korkeakoulututkinnon osaamistavoitteiksi valmiudet tieteelliseen ajatteluun ja tieteellisiin työskentelytapoihin, kyvyn hankkia ja arvioida kriittisesti oman alan tietoa sekä kyky huomioida eettiset näkökohdat ja toimia niiden mukaan. (Korkeakoulututkintojen viitekehys 2005, 28.)

Myös avoimen yliopiston opinnoissa tieteellisyys täytyy olla keskellä sijalla, koska opetuksen täytyy sisällöltään ja myös laadultaan vastata yliopiston ainelaisten opetusta.

TAULUKKO 6. Yliopistollisuus -kompetenssin osaamisalueen kuvaus perusopintovaiheessa, aineopintovaiheessa sekä alempaan korkeakoulututkintoon johtavissa opinnoissa

Osaamisalueen kuvaus, perusopintokokonaisuudet	Osaamisalueen kuvaus, aineopintokokonaisuudet	Osaamisalueen kuvaus, alempaan korkeakoulututkintoon johtavat opinnot
<ul style="list-style-type: none"> •Oppii perusasioita tieteellisestä ajattelusta ja tieteellisistä työskentelytavoista •Oppii kriittistä ajattelua ja asioiden monisuhteiden hallintaa •Oppii ymmärtämään eettisiä näkökulmia 	<ul style="list-style-type: none"> •Laajentaa tietoaan tieteellisestä ajattelusta ja tieteellisistä työskentelytavoista ja oppii perusteita tieteellisen tiedon ja tieteellisten menetelmien soveltamisesta •Kykenee kriittiseen ja itse-kriittiseen työskentelyyn ja asioiden monisuhteiden hallintaan sekä oppii argumentointitaitoja •Ymmärtää eettisiä näkökulmia ja hahmottamaan eettisten näkökulmien merkityksen omassa toiminnassaan •Oppii ymmärtämään omalla alalla kansainvälisen toiminnan merkityksiä 	<ul style="list-style-type: none"> •Kykenee tieteelliseen ajatteluun ja tieteellisiin työskentelytapoihin ja oppii perusteita tieteellisen tiedon ja tieteellisten menetelmien soveltamisesta sekä harjoittelee tieteellistä diskurssiota •Kykenee kriittiseen ja itse-kriittiseen työskentelyyn ja asioiden monisuhteiden hallintaan. Osaa argumentoida •Kykenee huomioimaan eettisiä näkökulmia ja toimimaan eettisesti •Ymmärtää kansainvälisen toiminnan merkityksen asiantuntijuuden kehittämisessä.

Kun vertaan hankkeeni yliopistollisuus -kompetenssin osaamisalueen kuvauksia Fräntin (2005, 47, 50) tutkielman avainkompetensseihin, niin neljän yliopiston kasvatustieteen ja aikuiskasvatuksen opetussuunnitelmissa kyky tieteelliseen diskurssiin ja kyky kriittiseen ja itsekriittiseen työskentelyyn oli myös useimmiten mainittujen avainkompetenssien joukossa kaikissa opintojen vaiheissa, myös yleisopintovaiheessa. Perusopinnoissa, aineopinnoissa sekä myös kandidaatintutkinnossa valmiudet tieteelliseen ajatteluun ja tieteellisten menetelmien soveltaminen, tutkimustaidot, kyky kriittiseen ja itsekriittiseen työskentelyyn, kyky tieteelliseen diskurssiin sekä valmius toimia oman alan asiantuntijana olivat useimmin mainittujen avainkompetenssien joukossa. Mutta kyky huomioida eettiset näkökulmat oli useimmiten mainittujen avainkompe-

tenssien joukossa vain perusopinnoissa. Fräntin (2005) tutkielma osoittaa, että neljän yliopiston kasvatustieteen ja aikuiskasvatuksen opetus suunnitelmassa erittäin tärkeälle sijalle on nostettu tieteellisyyteen liittyvät tavoitteet.

Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa on monissa aineissa tuutorointia. Vallealan (2005) mukaan ohjauksessa ja tuutoroinnissa voidaan edistää tieteellisten käsitteiden ymmärtämistä ja teoreettisen tiedon soveltamisen taitoja. Kun tavoitellaan tieteellisen tiedon ymmärtämistä opiskelijan aiempien ajattelu- ja toimintatapojen reflektointi ja kyseenalaistaminen on tärkeää. Tämä edellyttää, että ohjauksessa tuetaan kriittisen reflektion taitojen kehittymistä. (Valleala 2005, 26.)

Hyvän tieteellisen käytännön vastaisia tekoja ovat erilaiset piittaamattomuudet tieteellisestä käytännöstä ja vilppi, kuten sepittäminen, plagioiminen ja anastaminen. Hyvän tieteellisen käytännön mukaista on rehellinen, tasa-arvoinen ja oikeudenmukainen toiminta. (Välimaa 2007, 23.) Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa eettisiä ohjeita on kirjattu jokaiseen opiskeluoppaaseen sekä perusopintovaiheessa että myös aineopintovaiheessa. Ohjeet käsittelevät sitä, mikä on plagiointia, mitä plagioinnista seuraa ja lisäksi ohjataan perehtymään opiskelukirjoittamisen ohjeisiin (esim. Uotinen ym. 2006, 16 - 17). Myös muita eettisiä ohjeita on opiskeluoppaissa kirjattuna oppiainekohtaisesti. Psykologian approbaturin opiskeluoppaassa 2006 - 2007 on kirjattuna haastattelun eettiset periaatteet. (Wirenius ym. 2006, 78.)

8 POHDINTA

Olen työskennellyt Jyväskylän yliopiston avoimessa yliopistossa toistakymmentä vuotta, joten tuntuma opinnoissa tavoiteltaviin yleisiin kompetensseihin oli jo lähtökohtaisesti olemassa. Mutta avoimen yliopiston laaja oppiainetarjonta toi määrittelytyöhön oman haasteensa. Työskentelyn merkittävänä tukena oli Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opetuksen kehittämissyhmä, jonka kaikilla jäsenillä on laajaa avoimen yliopiston toiminnan tuntemusta sekä oppiainekohtaista asiantuntemusta. Työskentelyn tärkeitä lähdemateriaaleja olivat Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston oppiaineiden opiskeluoppaat se-

kä oppiainekohtaiset strategiat, Asetus yliopistojen tutkinnoista, korkeakoulututkintojen viitekehys sekä myös Fräntin kasvatustieteen pro gradu –tutkielma, vaikkakin se oli rajoittunut tarkastelemaan vain kasvatustieteiden tiedekuntien opetussuunnitelmia.

Perus- ja aineopintojen osalta kompetenssien määrittelytyö oli selkeämpää, sillä perus- ja aineopintoja on suuri määrä avoimen yliopiston jokavuotisessa opetustarjonnassa. Sen sijaan alempaan korkeakoulututkintoon johtavat opinnot ovat vasta keskustelujen alla ja niiden osalta oli tukeuduttava kirjallisuuslähteisiin.

Näkisin, että kehittämishankkeeni tulokset ovat pohjatyötä kompetenssien jatkotyöstämiselle. Yleisten kompetenssien erityispiirteet, tärkeys ja painoarvo voivat vaihdella oppiainekohtaisesti ja aloittain, joten nekin olisi huomioitava jatkotyöstämisvaiheessa.

Hankkeen olisi voinut toteuttaa myös siten, että olisin systemaattisemmin analysoinut oppiainekohtaisten opiskeluoppaiden ja oppiainekohtaisten strategioiden tekstit. Resurssi- ja aikapula eikä myöskään kehittämishankkeen mitoitus kannustanut toteuttamaan hanketta siten. En ole hankkeessani myöskään kirjoittanut auki yleisten kompetenssien osaamiskuvauksia eri opintokokonaisuuksissa. Tällainen auki kirjoittaminen olisi laajentanut hankettani liian merkittävästi.

Hankkeessani olisi ollut hyvä ottaa mukaan keskusteluihin koko työyhteisö, erityisesti eri oppiaineiden opettajat, jolloin heidän näkemyksensä olisi tullut esille laajemmin ja perusteellisemmin kuin vain oppiaineiden opiskeluoppaiden ja oppiainekohtaisten strategioiden kautta. Nyt laajemmat keskustelut käydään vasta hankeeni tulosten pohjalta ja yleisten kompetenssien soveltuvuus punnitaan kussakin oppiaineessa jatkotyöstämisvaiheessa. Jatkotyöstämisessä tarvitaan yhteistyötä myös yliopiston ainelaitosten ja tiedekuntien kanssa.

Entä ovatko avoimessa yliopistossa tavoiteltavat kompetenssit niitä, joita tarvitaan työelämässä? Tietynlaista osaamista tavoitellaan, mutta ovatko ne niitä

työelämätaitoja, joita nyky-yhteiskunnassa tarvitaan yliopistossa ja yliopiston ulkopuolisessa työelämässä? Monesti on kuulunut, että työelämässä tarvittavia kompetensseja opitaan vasta työelämässä. Avainasemassa olisikin pohtia laajemmin opetussuunnitelmia, niiden sisältöjä ja menetelmiä ja niiden tuottamaa osaamista ja tehdä se yhteistyössä työelämän edustajien kanssa. Avoimeen yliopistoon kaavaillaan alempien korkeakoulututkintojen järjestämiskohtaa ja tämä muutos toisi avoimen yliopiston opintoihin mukaan entistä enemmän jo työelämässä toimivia, ammatillisen koulutuksen omaavia opiskelijoita. Tällöin jo opiskelijoiden kautta työelämälähtöisyys korostuu ja asettaa opetukselle ja ohjaukselle omat haasteensa.

Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston toimintaa ovat ohjanneet avoimen yliopiston arvot ja pedagogista kehittämistyötä ovat ohjanneet erityisesti oppijalähtöisyys ja elinikäinen oppiminen sekä akateeminen sivistys. Näkyvätkö nämä arvot hankkeessani hahmottuneissa yleisissä kompetensseissa? Kyllä näkyvät. Ne näkyvät varsinkin elinikäisen oppimisen taito ja itseohjautuvuus – kompetenssissa, yliopistollisuus –kompetenssissa sekä myös yleinen sisällöllinen aineenhallinta ja oman alan tietojen soveltaminen –kompetenssissa ja niiden osaamisalueiden kuvauksissa.

Avoimen yliopiston opiskelijat ovat opinnoissaan saavuttaneet kompetensseja, osaamista, joka ehkä osaksi eroaa ainelaitosten opiskelijoiden osaamisesta, esimerkiksi soveltamaan opinnoissaan hankkimaansa tietoa käytäntöön jo hyvin opintojensa alkuvaiheessa, sovittamaan opiskelun, työn ja perheen sekä tekemään itsearviointia oppimastaan ja osaamisestaan. Mutta toisaalta avoimen yliopiston opintojen hyvin heterogeenisessä opiskelijajoukossa ehkä yliopistollisuus asettaa eniten haasteita opetukselle ja ohjaukselle. Miten saada opiskelija esim. hahmottamaan maailmaa tieteellisten käsitteiden kautta niin että tieteellisistä käsitteistä tulisi ajattelun välineitä? Yliopistollisuuteen liittyen on Jyväskylän yliopiston avoimessa yliopistossa parhaillaan käynnissä Tutkimusmenetelmä –hanke, jonka tavoitteena on kehittää avoimessa yliopistossa opetettavien perus- ja aineopintotasoisten oppiaineiden tutkimusmenetelmien opetusta sekä tukea opiskelijoita tutkimusmenetelmien oppimisessa.

Myös sosiaalistuminen tieteenalaan ja tiedeyhteisöihin jää pakostakin erilaiseksi avoimen yliopiston opiskelijoille kuin varsinaisilla yliopisto-opiskelijoilla. Avoimessa yliopistossa on vaikea järjestää ympäri maata hajallaan asuville opiskelijoille vastaavia sosiaalisia tilanteita kuin varsinaisilla yliopisto-opiskelijoilla on.

Miten tämän hankkeen yleiset kompetenssit saadaan konkretisoitumaan opiskelijan tavoitteiksi ja osaamiseksi? Ainakin yhtenä vastauksena voisi olla Learning Outcomes –ajattelu. Learning outcomes –ajattelussa koulutuksen tavoitteet määritellään tavoiteltavana osaamisena. Mitä opiskelijan odotetaan oppivan ja millä tasolla? (Alaoutinen 2006.) Ajattelen, että kompetenssit voidaan viedä opetussuunnitelmatyöhön ja muotoilla opintojaksokohtaisiksi tai opintokokonaisuuden tavoitteiksi. Osaamistavoitteet toivottavasti auttavat opettajia keskittymään osaamisen kannalta keskeiseen ydinainekseen. Osaamistavoitteet myös auttavat opiskelijaa HOPS -työskentelyssä konkretisoimalla opinnoissa tavoiteltavaa osaamista. Lisäksi osaamistavoitteet tekevät oppilaitoksen ulkopuolisille tahoille konkreettisimmiksi opintoja suorittaneiden osaamisen ja valmiudet.

Herää myös kysymys, voidaanko näitä yleisiä kompetensseja ja niiden osaamista arvioida? Näkisin, että arviointi on mahdollista. Jyväskylän ammatillisessa opettajakorkeakoulussa on kehitetty osaamisen tunnistamisen välineitä jo pidemmän aikaa. Esimerkiksi HOPS, oppimispäiväkirja ja portfolio ovat tällaisia osaamisen tunnistamisen välineitä. (Rautio, Lepänjuuri & Sopanen 2006, 66, 71.) Mielestäni Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opintoihin voisi soveltaa esim. portfoliotyöskentelyä, jonka avulla opiskelija osoittaisi ja arvioisi omaa osaamistaan suhteessa opintokokonaisuuden tavoitteisiin ja esittäisi aineistoa omasta osaamisestaan. Portfoliotyöskentelyä toteutetaan jo joissain Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa, esimerkiksi terveystiedon aineopinnoissa (Tuominiemi 2006, 24). Keurulaisen (2006, 33) mukaan tarvitaan kykyä itse arvioida omaa toimintaansa sekä sen perusteita ja seurauksia nykyisessä työelämän muutoksessa ja tarvitaan myös elämän laajuisen oppimisen taitoja. Tällöin painopiste subjektin ulkopuolisesta arvioinnista siirtyisi itsearvioinnin suuntaan.

LÄHTEET

A 19.8.2004/794. Valtioneuvoston asetus yliopiston tutkinnoista. Viitattu 10.2.2007. Valtion säädöstietopankki Finlex. <http://www.finlex.fi>, säädökset alkuperäisinä.

Aiemmin hankitun osaamisen tunnistaminen korkeakouluissa 2007. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:4. Viitattu 25.3.2007. <Http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2007/liitteet/tr04.pdf?lang=fi>.

Alaoutinen, S . 2006. Osaamistavoitteet (Learning Outcomes, LO). 26.5.2006. Viitattu 3.4.2007
Http://www.lut.fi/fi/oppimiskeskus/opetuksen_kehittamispalvelut/lo.html).

Ammattikorkeakoulujen osallistuminen eurooppalaiseen korkeakoulutusalueeseen. 2006. Viitattu 25.2.2007.
<Http://www.ncp.fi/ects/>

Avoimen yliopiston toimintakertomus vuodelta 2006. 2007. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto.

Elinikäinen oppiminen yliopistossa –työryhmän muistio. 2005. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005: 38. Viitattu 12.2.2007.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2005/liitteet/opm_267_tr38.pdf?lang=fi.

Fränti, J. 2005. Maisterin avainkompetenssit – Opetussuunnitelma akateemista asiantuntijuutta rakentamassa. Pro gradu –tutkielma. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Kasvatustieteiden laitos. Viitattu 27.2.2007
<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00845.pdf>,

Harvisalo, S., Hintsanen, K., Salonen, V. & Bagge, A. 2006. Biotieteiden opipainestrategia. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto.

Hintsanen, K., Bagge, A. & Salonen, V. (toim.) 2006. Biotieteet. Opiskeluopas 2006 - 2008. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto.

Hämäläinen, S., Kainulainen, K., Meriläinen, L., Paajanen, S., Talamo, A., Valleala, U.M., & Willman, M. (toim.) 2006. Kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen perusopinnot. Opiskeluopas 2006 - 2007. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto.

Hänninen, P., Lehtonen, K., Maunula, M. & Partanen, A. (toim.) 2006. Aikuiskasvatustieteen perusopinnot. Opiskeluopas 2006-2007. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto.

Jakku-Sihvonen, R. 2005. Kasvatustieteiden opetus ja asiantuntijan arkipätevyys. Julkaisussa Uudenlaisia maistereita. Toim. R. Jakku-Sihvonen. 2005. Keuruu: PS-kustannus, 125 – 150.

Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto 2007. Viitattu 13.2.2007.

[Http://www.avoin.jyu.fi/](http://www.avoin.jyu.fi/).

Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opintotarjonta 2006 – 2007. 2006. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto.

Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston yleisstrategia vuosille 2007 - 2009. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto.

Jääskelä, P. 2005. Tuutorointi avoimen yliopiston opetuksessa. Tuutoroinnin kehittämistä koskeva toimintatutkimus. Chydenius-instituutin tutkimuksia 1/2005. Jyväskylän yliopisto. Chydenius-instituutti – Kokkolan yliopistokeskus. Kokkola. Saarijärvi.

Keurulainen, H. 2006. Osaaminen ja arviointi. Julkaisussa Tunnistatko taiturin? Osaamisen tunnustaminen ja tunnustaminen korkea-asteella. Toim. A. Niskanen, A. Lepänjuuri, T. Rautio. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu. 22 - 36.

Konttinen, E. 1997. Profesionaalinen asiantuntijatyö ja sen haasteet myöhäismodernissa. Julkaisussa Muuttuva asiantuntijuus. J. Kirjonen, P. Remes & A. Eteläpelto. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. 48 - 61.

Korkeakoulututkintojen viitekehys. Kuvaus suomalaisista korkeakoulututkinnoista. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2005:4.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2005/liitteet/opm_265_tr04.pdf?lang=fi. Viitattu 26.2.2007

Murtonen, M. 2004. Motivaatio ja työtä koskevat käsitykset asiantuntijaksi kehittymisessä. Teoksessa Korkeakoulutus, oppiminen ja työelämä . Toim. P. Tynjälä, J. Välimaa, ja M. Murtonen. Juva: PS-kustannus, 77 - 90.

Mäkinen, M. 2004. Mikä minusta tulee ”isona”. Yliopisto-opiskelijan ammattikuvan kehittyminen. Teoksessa Korkeakoulutus, oppiminen ja työelämä. Toim. P. Tynjälä, J. Välimaa & M. Murtonen. Juva: PS-kustannus, 57 - 75.

Rautio, T., Lepänjuuri, A. & Sopanen, R. 2006. Ammatillisessa opettajankoulutuksessa tunnustetaan ja tunnustetaan osaamista. Julkaisussa Tunnistatko taiturin? Osaamisen tunnustaminen ja tunnustaminen korkea-asteella. Toim. A. Niskanen, A. Lepänjuuri, T. Rautio. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu. 66 - 76.

Tuominiemi, E. (toim.) 2006. Terveystiedon perus- ja aineopinnot. Opiskeluopas 2006-2008. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto.

Tynjälä, P. & Nuutinen, A. 1997. Muuttuva asiantuntijuus ja oppiminen korkeakoulutuksessa. Julkaisussa Muuttuva asiantuntijuus. J. Kirjonen, P. Remes & A. Eteläpelto. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos. 182 - 193.

Tynjälä, P. 2002. Oppiminen tiedon rakentamisena. Konstruktivistisen oppimiskäsityksen perusteita. 1-3. painos. Tampere: Kirjayhtymä Oy.

Uotinen, V., Saarinen, J., Innanen, H., Isoaho, L., Järvinen, J. & Wirenius, V. 2006 (toim.) 2006. Psykologian cum laude approbatur. Opiskeluopas 2006 - 2007. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto.

Vainu 2007. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto <https://vainu.avoin.jyu.fi/> .Viitattu 13.2.2007.

Valleala, U. M. (toim.) 2005. Elinikäistä oppimista edistävä yliopistopedagogiikka Jyväskylän yliopiston avoimessa yliopistossa – teorian ja käytännön dialogia. Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston tutkimuksia ja selvityksiä 5. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto.

Valleala, U.M. & Collin, K. 2004. Työntekijöiden välinen vuorovaikutus – miten työpaikan sosiaalisissa yhteisöissä opitaan ja miten oppimista voitaisiin ohjata? Julkaisussa Korkeakoulutus, oppiminen ja työelämä. Toim. P. Tynjälä, J. Välimaa & M. Murtonen. Juva: PS-kustannus, 129-150

Valleala, U.M., Maunula, M. & Böök, M.L. (toim.) 2006. Kasvatustieteen aineopinnot. Opiskeluopas 2006-2008. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto.

Välimaa, J. 2007. Eettiset pulmat ratkeavat keskustelemalla. Tiedonjyvä 1. Jyväskylän yliopiston tiedotuslehti. 23.

Wirenius, V., Isoaho, L., Innanen, H., Järvinen, A., Saarinen, J. & Uotinen, V. (toim.) 2006. Psykologian approbatur. Opiskeluopas 2006 - 2007. Jyväskylän yliopiston avoin yliopisto.

LIITTEET

Liite 1. Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoiteltava Yleinen sisällöllinen aineenhallinta ja oman alan tietojen soveltaminen – kompetenssi ja sen osaamisalueen kuvaukset

Yleiset kompetenssit	Osaamisalueen kuvaus, perusopintokokonaisuudet	Osaamisalueen kuvaus, aineopintokokonaisuudet	Osaamisalueen kuvaus, alempaan korkeakoulututkintoon johtavat opinnot
<p>Yleinen sisällöllinen aineenhallinta ja oman alan tietojen soveltaminen</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oppii oppiaineen keskeisiä peruskäsitteitä ja teorioita • Oppii hahmottamaan oppiaineen tutkimuskohteita • Harjoittelee soveltamaan opintojen aikana hankkimaansa tietoa käytäntöön ja uusiin konteksteihin tai harjoittelee löytämään yhteyden käytännön työelämäosaamisensa ja opintojen aikana opiskelemien asioiden välille 	<ul style="list-style-type: none"> • Tuntee oppiaineen perusteet • Oppii tunnistamaan ja rajaamaan oppiaineen tutkimuskohteita • Kykenee seuraamaan oman alan kehitystä • Soveltaa opintojen aikana hankkimaansa tietoa käytäntöön ja uusiin konteksteihin tai oppii löytämään yhteyden käytännön työelämäosaamisensa ja opintojen aikana opiskelemien asioiden välille 	<ul style="list-style-type: none"> • Tuntee tutkintoon kuuluvien pää- ja sivuaineopintojen perusteet • Osaa tunnistaa ja rajata oppiaineen tutkimuskohteita • Kykenee seuraamaan oman alan kehitystä • Kykenee etenemään ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen • Osaa soveltaa opintojen aikana hankkimaansa tietoa työelämässä ja uusissa konteksteissa. Ymmärtää käytännön työelämäosaamisensa yhteyden opintojen aikana hankkimansa tietouteen • Kykenee toimimaan alan työtehtävissä

Liite 2. Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoiteltava Elinikäisen oppimisen taito ja itseohjautuvuus - kompetenssi ja sen osaamisalueiden kuvaukset

Yleiset kompetenssit	Osaamisalueen kuvaus, perusopintokokonaisuudet	Osaamisalueen kuvaus, aineopintokokonaisuudet	Osaamisalueen kuvaus, alempaan korkeakoulututkintoon johtavat opinnot
<p>Elinikäisen oppimisen taito ja itseohjautuvuus</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oppii tunnistamaan omia oppimistapojaan ja harjoittelee oppimistapojensa kehittämistä • Kykenee asettamaan omat oppimistavoitteensa ja oppii ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan itse asettamiensa tavoitteiden saavuttamiseksi sekä harjoittelee sovittamaan yhteen opiskelun, työn ja perhe-elämän. • Oppii työskentelemään opetussuunnitelman asettamien tavoitteiden suunnassa • Oppii lukemaan oppiaineen peruskirjallisuutta • Harjoittelee itsearviointia 	<ul style="list-style-type: none"> • Tunnistaa omat oppimistapansa sekä kykenee oppimistapojensa kehittämiseen • Kykenee ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan itse asettamiensa tavoitteiden saavuttamiseksi sekä kykenee sovittamaan yhteen opiskelun, työn ja perhe-elämän • Työskentelee opetussuunnitelman asettamien tavoitteiden suunnassa • Lukee oppiaineen kirjallisuutta suomenkielellä, mutta myös vieraalla kielellä • Kykenee itsearviointiin 	<ul style="list-style-type: none"> • Tunnistaa omat oppimistapansa sekä kykenee oppimistapojensa kehittämiseen • Ottaa vastuuta omasta oppimisestaan itse asettamiensa tavoitteiden saavuttamiseksi sekä osaa sovittaa yhteen opiskelun, työn ja perhe-elämän • Ymmärtää opetussuunnitelman asettamat tavoitteet asiantuntijuuden kehittymisen näkökulmasta • Lukee oman alan kirjallisuutta suomenkielen lisäksi myös vieraalla kielellä ja hallitsee vähintään yhden vieraan kielen riittävän suullisen ja kirjallisen taidon • Osaa arvioida omaa osaamistaan ja määrittellä osaamisensa kehittämistarpeita

Liite 2. jatkuu seuraavalla sivulla!

Liite 2. Jatkuu

Yleiset kompetenssit	Osaamisalueen kuvaus, perusopintokokonaisuudet	Osaamisalueen kuvaus, aineopintokokonaisuudet	Osaamisalueen kuvaus, alempaan korkeakoulututkintoon johtavat opinnot
<p>Elinikäisen oppimisen taito ja itseohjautuvuus</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oppii itsenäistä ja vastuullista toimintaa • Oppii hahmottamaan yhteiskunnallisia ilmiöitä opiskelemansa oppiaineen näkökulmasta 	<ul style="list-style-type: none"> • Oppii ratkaisemaan ongelmia ja tekemään päätöksiä sekä ennakoimaan muutoksia ja muutostarpeita • Kykenee jatkuvaan oppimiseen ja oman asiantuntijuutensa kehittämiseen • Oppii itsenäistä ja vastuullista toimintaa • Hahmottaa yhteiskunnallisia ilmiöitä opiskelemansa oppiaineen näkökulmasta 	<ul style="list-style-type: none"> • Hahmottaa koulutustarjonnan antamat mahdollisuudet sekä omien kehittymistarpeidensa että myös ammatillisen kehittymisen näkökulmasta • Osaa ratkaista ongelmia ja tehdä päätöksiä. Osaa ennakoida muutoksia ja muutostarpeita sekä osaa toimia erilaisissa muutostilanteissa • Kykenee luovaan ja innovatiiviseen ongelmanratkaisuun • Kykenee jatkuvaan oppimiseen ja oman työn ja asiantuntijuuden jatkuvaan kehittämiseen • Osaa toimia itsenäisesti ja vastuullisesti • Ymmärtää yhteiskunnallisia ilmiöitä tieteenalan näkökulmasta ja hahmottaa yhteiskunnallisia vaikuttamismahdollisuuksiaan

Liite 3. Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoiteltava Viestintä- ja vuorovaikutustaidot -kompetenssi ja sen osaamisalueen kuvaukset

Yleiset kompetenssit	Osaamisalueen kuvaus, perusopintokokonaisuudet	Osaamisalueen kuvaus, aineopintokokonaisuudet	Osaamisalueen kuvaus, alempaan korkeakoulututkintoon johtavat opinnot
<p>Viestintä- ja vuorovaikutustaidot</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oppii ilmaisemaan asioita ja oppiaineen keskeisiä sisältöjä kirjallisesti • Osaa hyödyntää tieto- ja viestintätekniikkaa opinnoissaan. Harjoittelee hakemaan tietoa ja käyttämään erilaisia tiedonlähteitä sekä suhtautumaan kriittisesti eri tiedonlähteisiin • Harjoittelee vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja 	<ul style="list-style-type: none"> • Ilmaisee asioita ja oppiaineen sisältöjä erilaisilla kirjallisilla muodoilla sekä myös suullisesti • Hallitsee tieto- ja viestintätekniikan peruskäytön sekä tiedonhankinnan. • Osaa suhtautua kriittisesti eri tiedonlähteisiin • Osaa toimia yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa erilaisissa ryhmissä 	<ul style="list-style-type: none"> • Ilmaisee erinomaisesti asioita ja oman alan sisältöjä erilaisilla kirjallisilla muodoilla että myös suullisesti yhdellä kotimaisella kielellä ja tyydyttävästi toisella kotimaisella kielellä • Hallitsee tieto- ja viestintätekniikan peruskäytön sekä tiedonhankinnan. Suhtautuu kriittisesti eri tiedonlähteisiin sekä osaa hyödyntää informaatioteknologiaa vuorovaikutteisella tavalla työtehtävissä työelämän edellyttämällä tavalla • Kykenee yhdessä oppimiseen ja osaa toimia yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa erilaisissa ryhmissä ja verkostoissa • Kykenee kansainväliseen viestintään ja vuorovaikutukseen

Liite 4. Jyväskylän yliopiston avoimen yliopiston opinnoissa tavoiteltava Yliopistollisuus -kompetenssi ja sen osaamisalueen kuvaukset

Yleiset kompetenssit	Osaamisalueen kuvaus, perusopintokokonaisuudet	Osaamisalueen kuvaus, aineopintokokonaisuudet	Osaamisalueen kuvaus, alempaan korkeakoulututkintoon johtavat opinnot
<p>Yliopistollisuus</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Oppii perusasioita tieteellisestä ajattelusta ja tieteellisistä työskentelytavoista • Oppii kriittistä ajattelua ja asioiden monisuhteiden hallintaa • Oppii ymmärtämään eettisiä näkökulmia 	<ul style="list-style-type: none"> • Laajentaa tietoaan tieteellisestä ajattelusta ja tieteellisistä työskentelytavoista ja oppii perusteita tieteellisen tiedon ja tieteellisten menetelmien soveltamisesta • Kykenee kriittiseen ja itsekriittiseen työskentelyyn ja asioiden monisuhteiden hallintaan sekä oppii argumentointitaitoja • Ymmärtää eettisiä näkökulmia ja hahmottamaan eettisten näkökulmien merkityksen omassa toiminnassaan • Oppii ymmärtämään omalla alalla kansainvälisen toiminnan merkityksiä 	<ul style="list-style-type: none"> • Kykenee tieteelliseen ajatteluun ja tieteellisiin työskentelytapoihin ja oppii perusteita tieteellisen tiedon ja tieteellisten menetelmien soveltamisesta sekä harjoittelee tieteellistä diskurssiota • Kykenee kriittiseen ja itsekriittiseen työskentelyyn ja asioiden monisuhteiden hallintaan. Osaa argumentoida • Kykenee huomioimaan eettisiä näkökulmia ja toimimaan eettisesti • Ymmärtää kansainvälisen toiminnan merkityksen asiantuntijuuden kehittämisessä.